

İSTANBUL SARRAFLARI (1691-1835)

Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI*

ÖZET

Osmanlı iktisadi sisteminin vazgeçilmez aktörlerinden olan sarraflar zümresi içinde İstanbul sarraflarının hususi bir yeri vardı. Faaliyetleri para ve finans sistemini doğrudan etkilediği için kontrol altında tutulmaları gerekiyordu. Bu nedenle XVII. yüzyıl sonlarında gedik verilerek düzenli bir teşkilat altında toplanmışlardı. Başlangıçta on iki olan sayıları zaman içinde artış göstermişti. Gedik alan kişiler arasında Müslüman neredeyse hiç yokken, gayrimüslim Ermeniler büyük bir ağırlığa sahipti. Sarraflar faaliyetlerini İstanbul'un ana ticaret bölgesi olan Kapalıçarşı ve civarındaki hanlarda sürdürüyorlardı. Bu makalede İstanbul sarraflarının teşkilatı, devletle ilişkileri, etnik ve dini yapıları ile İstanbul içindeki yerleşimleri ele alınacak, konuyla ilgili yapılacak değerlendirmeleri destekleyecek mahiyette bazı belgeler makalenin eklerinde okuyucuların istifadesine sunulacaktır. Bu belgelerin en önemlileri, sarraf teşkilatına 1691-1835 yılları arasında yapılan ve toplam sayısı on dördü bulan müdahaleler sonucunda hazırlanmış listelerdir. Söz konusu listeler sayesinde yaklaşık bir buçuk asırlık devrede İstanbul sarraflarının kimlikleri, faaliyet bölgeleri, sayıları ve pek çok husus ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sarraf gediği, kaçak sarraf, nizam verme, Darbhâne-i Âmire, Ermeni, Kapalıçarşı.

Osmanlı toplumunda sarrafların yeri hakkındaki bilgilerimiz XV. yüzyıla kadar gider. Para bozmak, nakil ve muhafaza etmek, kredi vermek gibi işler yapan sarrafların faaliyetlerine madenlerde, darphanelerde, gümrüklerde, üst düzey devlet adamlarının hizmetinde ve pek çok malî sahada rastlanmaktaydı. Sarrafların devletle ilişkileri açısından en önemli alan ise iltizam ve malikâne sektörüydü. İltizam ve malikâne ihalelerinde sarrafların kefaleti ve finansman temini büyük öneme sahipti.¹

* Yrd. Doç. Dr.; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. faruk.bolukbasi@bilecik.edu.tr

¹ BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), HAT (Hatt-ı Hümayun), 181/8233; BOA, D.BŞM.d (Bâb-1 Defteri Başmuhasebe Kalemî Defterleri), nr. 8687; BOA, MAD.d (Maliyeden Müdevver Defterler), nr. 9868, s. 17; 3 Ekim 1734 (5 Cemaziyellevvel 1147), BOA, D.BŞM.DRB (Bâb-1 Defteri Başmuhasebe Darbhâne-i Âmire), 8/90; 9 Ekim 1742 (9 Şaban 1155), BOA, C.DRB (Cevdet Darphane), 22/1072; 30 Aralık 1758 (29 Rebiülahir 1172), 25/1219; 30 Nisan 1812 (17 Rebiülahir 1227), 36/1758; 30 Eylül

İmparatorluk sınırları içinde faaliyet gösteren geniş sarraflar zümresi içinde İstanbul sarraflarının hususî bir yeri vardı. İstanbul sarrafları ilk defa XVII. yüzyılın sonlarında gedik verilerek düzenli bir teşkilat² altında toplanmıştı. Aynı dönemde yaşanan bazı gelişmeler bu tarihin tesadüfi olmadığını düşündürmektedir. Aşağı yukarı aynı tarihlerde Darbhane-i Âmire ve para sisteminde reform yapılmış, malikâne sistemi tesis edilmiş, cizye ıslahatı gerçekleştirilmiş, esnaf teşkilâtında bazı düzenlemelere gidilmiştir.³

İstanbul sarraflarının faaliyetleri para sistemini ve finans sektörünü doğrudan etkilediği için devlet sarrafları kontrol altında tutmayı bir zorunluluk olarak görmüş ve kontrolü dışında sarraflık yapılmasının önüne geçmek istemiştir. Ancak sarraflığın önemli bir gelir getirmesi,⁴ piyasada gediksiz sarraflık yapmak isteyen pek çok kişinin ortaya çıkmasına yol açmış-

1734 (2 Cemaziyelevvel 1147), 63/3134; 18 Nisan 1798 (2 Zilkade 1212), 68/3379; BOA, C.SM (Cevdet Saray), 104/5250; BOA, C.ML (Cevdet Maliye), 259/10648; *TSM.A.D* (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri), nr. 7974; Halil İnalıcık, Robert Anhegger, *Kânünnâme-i Sulţânî ber-Müceb-i 'Örf-i 'Osmâni*, Ankara 1956; Halil, Sahillioğlu, “Bir Mültezim Zimem Defterine Göre XV. Yüzyıl Sonunda Osmanlı Darphane Mukataaları”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 23/1-2 (1962-63), s. 145-218; Ali Ak-yıldız, “Sarraflık” *TDVİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)*, İstanbul 2009, XXXVI, 163-165; Yavuz Cezar, “18. ve 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Sarraflar”, *Gülen Kazgan’a Armağan*, İstanbul 2004, s. 179-207.

² Bazı esnaf kolları için daha erken dönemlerde kullanılmasına rağmen İstanbul sarraf teşkilatı için lonca kavramının kullanılması XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren başlamaktadır. Bu nedenle makalede İstanbul sarraf loncası tabiri yerine İstanbul sarrafları veya İstanbul sarraf teşkilatı tabiri kullanılacaktır [*HH.d* (Hazine-i Hassa Defterleri), nr. 21910; Ahmet Kala, “Lonca” *TDVİA*, Ankara 2003, XXVII, 211-212].

³ Mehmet Genç, “Mâlikâne”, *TDVİA*, Ankara, 2003, XVII, s. 516–518; Halil İnalıcık, Mehmet Erkal, “Cizye”, *TDVİA*, İstanbul, 1993, VIII, 42-48; Ahmet Tabakoğlu, *Geri-leme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985, s. 136-149. Darphane ve para sisteminde yapılan reform için bkz. Halil Sahillioğlu, “Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi, 1640-1740”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul 1965; Halil Sahillioğlu, *Studies on Ottoman Economic and Social History*, İstanbul 1999; Halil Sahillioğlu, “Darphane” *TDVİA*, İstanbul 1993, VIII, 501-505; Ömerül Faruk Bölükbaşı, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Darbhâne-i Âmire*, İstanbul 2013.

⁴ Sadece para bozmak bile ciddi bir gelir kaynağıydı. Sarraflar para bozarken sarrafiye adı verilen bir komisyon alırlardı. 1728 yılına ait kayda göre, kuruş ve volotadan bir akçe, altından ise bir pâre sarrafiye almaktaydılar (7 Mart 1728/25 Receb 1140, BOA, *D.DRB.d* (Darphane Defterleri), nr. 164).

tır. Gediksiz sarrafların sebep olduğu istikrarsızlığı engellemek isteyen devlet, sarraflara sık sık müdahale etmek zorunda kalıyordu. Bu durum bir belgede “Darbhâne-i Âmire’ye tâbî sarrafân ve gümüşcüyân⁵ esnafının aralık aralık usûlü taharrî ve tedkik ve şurût ve nizâmları tesviyye olunmak usûlü-i kadîmeden” olduğu şeklinde ifade edilmektedir.⁶

Devletin sarraf teşkilâtına yaptığı bu müdahaleler *nizam verme* olarak adlandırılıyordu. *Nizam verme* işlemi sırasında sarraflar denetleniyor, usulsüzlüğe bulaşanların gediği iptal ediliyor, gediksiz sarraflık yapanların dükkânları kapatılıyor ve gedik verilecekler belirleniyordu. Gedik alan sarrafların her birine ayrı ayrı senet verildiği gibi, isimleri, dükkânlarının yeri, varsa ortakları; bazen de bunlara ek olarak odalarının yeri ve kefilleri maliye defterlerine kaydediliyordu.⁷

Nizam verme işlemi sırasında yapılan kayıtların oluşturduğu 1691-1835 yılları arasına ait listeler bu makalenin ana malzemesini oluşturmaktadır. Sarrafların devletle ilişkileri, teşkilatları, gedik tasarrufları, İstanbul içindeki yerleşimleri, etnik ve dinî aidiyetleri bu listeler ve çok sayıda arşiv belgesi üzerinden ele alınacaktır. Makalenin ekinde ise büyük bir kısım daha önce yayınlanmamış olan on beş adet sarraf listesi verilecektir.

İstanbul Sarraflarının Görevleri ve Devlete Karşı Mükellefiyetleri

Sarraf gediği alan kişiler devlete karşı bazı konularda peşinen taahhüde girmiş sayılıyordu. Böylelikle para ve finans sisteminde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlara karşı en başta tedbir alınmış oluyordu. Gedik alan sarraflar her şeyden evvel devlete karşı taahhütlerine sadık kalacakları ve kaçak çalışan sarrafları ihbar edecekleri hususunda söz vermiş kabul ediliyorlardı. Bunu tâkiben malikâneci, mültezim ve cizyedarların finansman ihtiyacını karşılama konusunda üzerlerine düşen rolü oynayacaklarını taahhüt etmiş oluyorlardı. Bankaların mevcut olmadığı bir ekonomik sistem-

⁵ Piyasadan altın ve gümüş toplayıp darphaneye getiren, sarraflarla bağlantılı çalışan bir esnaf grubuydu (23 Nisan 1742/17 Safer 1155, BOA, C.DRB, 10/459).

⁶ 30 Haziran 1824 (3 Zilkade 1239), BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 155. Bu konuda yapılan ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 73-105.

⁷ 17 Kasım 1820 (10 Safer 1236), BOA, *HH.d*, nr. 21910; BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

de, piyasadan çeşitli yollarla para toplayan ve bunu işleten sarraflar, ellerindeki nakitle büyük bir kredi kaynağına dönüşüyorlardı. Sarrafların kredi sağlaması malî sistemin işleyişini sürdürebilmesi için hayatî derecede önemliydi. Eğer sarrafların sağladığı finansman olmazsa malikâne ve iltizam sektöründe faaliyet gösteren yönetici sınıfa mensup kişiler gerekli sermayeyi temin edemezdi.⁸

Sarrafların taahhüt etmiş sayıldıkları bir diğer husus da para bozarken (*akçe tebdili*) herhangi bir suistimal yapmayacaklarıydı. Sarrafların para bozması çarşı ve pazarlarda alışverişlerin aksamaması için büyük önem taşıyordu. Ancak para bozmak kötü niyetli biri için oldukça kazançlı bir suistimal kapısına dönüşebilirdi. Piyasada standartlara uygun olmayan, nakıs vezinli,⁹ kenarları kesilmiş çok miktarda sikke tedavül ediyordu. Suistimallerle para kazanmayı alışkanlık haline getirmiş kimi sarraflar, para bozarken sağ olarak anılan standartlara uygun sikkeleri alıp, nakıs ve kesik olanları veriyorlardı. Darphanenin isteği ise sarrafların nakıs ve kesik paraları piyasaya sürmeyip, darphaneye teslim etmeleriydi. Bu nedenle devlet sarraflardan para sisteminin istikrarına zarar verebilecek hareketlerden ve suistimallerden uzak duracakları yönünde taahhüt istiyordu.

Sarraflar gayrikanunî yollarla iş yapan kişilere (kalpazan, kaçak kalcı, koltuk simkeşi) altın ve gümüş vermeyeceklerini de kabul etmiş sayılıyorlardı. Topladıkları altın ve gümüşü bedeli karşılığında darphaneye satmaları gerekiyordu. Aksine davranmaları darphanenin emisyon hacmini düşürüyordu.¹⁰ Sarraflar topladıkları ve ayda iki sefer bedeli karşılığında darphaneye teslim ettikleri atik meskûkât için sarrafiye adıyla bir bedel alıyorlardı. Sarrafiye 1774 yılına kadar kese¹¹ başına 2 kuruş iken bu tarihten

⁸ 9 Şubat 1782 (25 Safer 1196) BOA, C.DRB, 29/1432; 26 Aralık 1764 (2 Receb 1178), BOA, D.BŞM.DRB, 13/26; 28 Ocak 1792 (3 Cemaziyelahir 1206), 18/73; 19 Kasım 1786 (27 Muharrem 1201), BOA, D.BŞM (Bab-ı Defteri Başmuhasebe), 6856/17.

⁹ Bu tabirle bazı hilekârlar tarafından kenarları kesilerek ağırlığı azaltılmış sikkeler kastedilmektedir. Para üzerinde yapılan spekülasyonlarla ilgili bkz. Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 96-104.

¹⁰ *aymı yer.*

¹¹ Kesenin pek çok çeşidi olmasına rağmen, burada kastedilen 500 kuruşluk bir meblağdır.

sonra nakıs sikkelerin de mübayaat¹² kapsamına alınmasıyla kese başına 3 kuruşa çıkarılmıştır.¹³ Bu konuda da sarrafların taahhütlerine daima sadık kaldıklarını söylemek zordur.

Devletin sarraflara yüklediği sorumluluklardan biri de *iştirâ simi* adı verilen gümüşü düzenli olarak darphaneye teslim etmeleri idi.¹⁴ Daha sonra nakdî bir bedele dönüşene kadar sarraflar yaklaşık yarım asır darphaneye gümüş vermeye devam ettiler. Bu süre boyunca darphaneye verdikleri gümüşün miktarı sürekli değişmiştir. Bunun temel sebebi darphanenin verdiği bedelin piyasa fiyatının bir miktar altında olmasıydı. Bu yüzden gümüş temininde güçlük çektiklerini ileri süren sarraflar sürekli, darphaneye verilmesi gereken gümüşün miktarının azaltılmasını, birim fiyatın ise artırılmasını talep ediyorlardı.¹⁵

Sarrafların darphaneye ödemeleri gereken gümüşün miktarı 1699 yılına kadar 40.000 dirhemdi. Sarraflara getirdikleri gümüşün dirhemi için 17 akçe ödeniyordu. Bu tarihten sonra gümüş 50.000 dirheme, gümüşün bir dirheminin bedeli ise 18 akçeye çıkarıldı. 1704 yılındaysa sarrafların şikâyetleri üzerine gümüş miktarı 35.000 dirheme indirildi. Birim fiyatı değişmedi. Şikâyetlerin sürmesi üzerine 1718'de 31.400 dirheme düşürüldü. On yedi yıl sabit kalan bu rakam 1735 yılında 30.000 dirhem olarak yeniden belirlendi. Birim fiyatı 20 akçeye yükseltildi.¹⁶

Sarrafların şikâyetlerinin sürmesi üzerine 1740 yılı başlarında gümüş nakdî bir bedele çevrildi. Yetkili makamların çeşitli müzakereler sonucu tespit ettiği bedel 750 kuruştur. Bu meblağ aynı olarak verilen gümüşün para olarak basılmasından elde edilen gelire karşılık geliyordu. Böylelikle “be-

¹² Burada mübayaat ile kastedilen darphanenin piyasada tedavül eden eski ve yabancı paraları toplamasıdır. Bilindiği üzere darphanenin asıl hammadde kaynağı maden ocakları değil, piyasaydı (Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 113-120).

¹³ 7 Eylül 1774 (1 Receb 1188), BOA, D.DRB.THR (Darbhâne-i Âmire Evrakı-Tahrirat), 1/33.

¹⁴ 19 Kasım 1786 (27 Muharrem 1201), BOA, D.BŞM, 6856/17; 4 Şubat 1790 (19 Cemaziyevvel 1204), 7216/96; 14 Şubat 1773 (22 Zilkade 1186), BOA, *MAD.d.*, nr. 10005, s. 313; 31 Ocak 1775 (29 Zilkade 1188), nr. 10007, s. 625; 15 Kasım 1773 (29 Şaban 1187), nr. 10008, s. 195, 197, 199.

¹⁵ 3 Mart 1736 (19 Şevval 1148), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

¹⁶ Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 87-92.

del-i iştirâ” denilen nakdî ödeme ortaya çıkmış oldu.¹⁷ Sarraflar “bedel-i iştirâ”yı kendi aralarında eşit bir şekilde bölüşerek ödüyorlardı.¹⁸ Savaş dönemlerinde ödemelerde güçlük çekiliyordu.¹⁹ Özellikle 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı’nın piyasalarda doğurduğu kargaşa sarrafları çok olumsuz etkilemiş, “bedel-i iştirâ”yı uzun süre ödeyememişlerdi. Durumu değerlendiren darphane idarecileri sarrafların taleplerini de dikkate alarak “bedel-i iştirâ”yı yarıya düşürmüştü,²⁰ kırk yıla yakın bir süre 375 kuruş olarak ödenen “bedel-i iştirâ” 1821 yılında tekrar 750 kuruşa çıkarılmıştır.²¹ Uzun süre bu miktarda sabit kalmıştır. Nitekim 17 Şubat 1840 tarihli bir kayıttan sarrafların *bedel-i iştirâ* olarak 750 kuruş ödemeye devam ettikleri anlaşılmaktadır.²²

İstanbul Sarraf Teşkilâtınının Tarihçesi

İstanbul sarraf teşkilâtı tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk defa 1691 yılında gedik verilerek teşkilatlandırılmıştı.²³ Sarraflarla ilgili düzenleme yapılmadan önce para sistemindeki kargaşa ve piyasada yaşanan spekülasyonların nasıl sona erdirilebileceği konusunda devlet adamları arasında bir görüşme yapılmıştı. Bu görüşmede Darbhâne-i Âmire sahibiyarı Mustafa Ağa, İstanbul, Üsküdar, Eyüp ve Galata’da çok sayıda sarrafın kontrolsüz bir şekilde faaliyet gösterdiğini, bunların para sisteminde yaşanan sorunların başlıca müsebbibi olduğunu belirtmiştir. Ona göre sarrafların yol açtığı kargaşa altın ve gümüşün fiyatını devamlı arttırıyor, darphanenin kıymetli maden teminini güçleştiriyordu. Para sistemindeki kargaşa ve istikrarsızlı-

¹⁷ 1 Ocak 1740 (1 Şevval 1152), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 126.

¹⁸ 10 Temmuz 1739 (3 Rebiülahir 1152), BOA, D.BŞM.DRB, 9/5; 28 Ekim 1781 (10 Zilkade 1195), 15/74.

¹⁹ 14 Şubat 1773 (22 Zilkade 1186), BOA, *MAD.d.*, nr. 10005, s. 313.

²⁰ 28 Ekim 1781/10 Zilkade 1195, BOA, D.BŞM.DRB, 15/74.

²¹ 30 Haziran 1824 (3 Zilkade 1239), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164; BOA, *HH.d.*, nr. 16649.

²² 17 Şubat 1840 (13 Zilhicce 1255), BOA, C.BLD (Cevdet Belediye), nr. 108/5398.

²³ Konuyla ilgili önemli bir araştırma yapmış olan Araks Şahiner, sarraf loncasına dair ilk ciddi düzenlemenin 1694 tarihinde yapıldığını ifade eder. Ancak bu doğru değildir (“The Sarrafs of İstanbul: Financiers of the Empire”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, s. 68-69). Şahiner’in kullandığı belgede mevcut duruma atıf vardır. On iki sarraf ve on iki yamak olduğundan bahsedilir (BOA, *MAD.d.*, nr. 3861, s. 23). Ama bu sayının tesbiti daha önce, 1691 yılında yapılmıştır. Söz konusu liste için bkz. BOA, *MAD.d.*, nr. 1941, s. 88.

ğın sona erdirilebilmesi için sarraflara müdahale edilmesi gerekiyordu. Bu görüşü diğer kişiler de benimsemiş olmalı ki sarraflara müdahale edilmesi ve sayılarının sınırlandırılması kararı alınmıştır. Sarraf sayısı 12 olarak belirlenmiş, her birinin yanına bir de yamak verilmişti. Bunların dışında herhangi bir kimsenin sarraflık yapması ise kesinlikle yasaklanmıştı.²⁴

İlk düzenlemenin yapıldığı 1691 yılından 1835 yılına kadar geçen süreçte devlet tarafından sarraflara toplam 14 defa nizam verilmiştir. Bu sürecin ilk aşaması olan 1691-1733 yılları arasındaki dönem oldukça istikrarsızdır. Bu dönemde devletin izni olmadan sarraflık yapan pek çok kişi ortaya çıkmış, istikrarsızlığın önü bir türlü alınamamıştır. Devlet sarraf gediği sayısını belirli bir sınırın altında tutmak istemişse de güçlü bir dirençle karşılaşmıştır. Sarraf sayısının aşırı derecede artışı ve çok sayıda kişinin gediksiz olarak sarraflık yapması üzerine 1691 düzenlemesini takip eden ilk müdahale 1696 yılında yapılmıştır. Bu müdahalede gedik sayısı 30'a çıkarılarak piyasadan gelen baskının azaltılması hedeflenmiştir.²⁵

Gedik sayısının arttırılması beklentilerin aksine kaçak olarak sarraflık yapılmasının önüne geçememişti. İstikrarsızlığın sürmesi üzerine 1710 yılında sarraflara bir defa daha müdahale edilmiş; 60 kişiye gedik verilmiş ve diğerlerinin sarraflık yapması yasaklanmıştı.²⁶ Kısa bir süre sonra 1714 yılında gediksiz çalışan sarraf sayısının tekrar artması üzerine yeni bir müdahalede bulunulmuş, fakat bu sefer gedik sayısı azaltılarak 40'a düşürülmüştü.²⁷

Piyasadan gelen yoğun talep ve baskı sebebiyle devlet 1718 yılında sarraf gediği sayısını tekrar arttırarak 82'ye çıkarmıştı.²⁸ Sarraf sayısının bu kadar arttırılması bile gediksiz olarak sarraflık yapılmasına engel olmamış, kontrol dışı sarraflık yapanların faaliyetlerini sürdürmeleri ve sarraf sayısının 150'yi aşması üzerine devlet 1731 yılında radikal bir karar alarak, gedikli sarraf sayısını 12'ye indirmiştir. Çavuşbaşı Ahmed Ağa ve Darphane Nazırı Mustafa Ağa'nın birlikte yaptıkları çalışma sonucu gedik verilecek

²⁴ 8 Ocak 1691 (7 Rebiülahir 1102), BOA, *MAD.d*, nr. 1941, s. 89.

²⁵ Haziran 1696 (Zilkade 1107), BOA, *MAD.d*, nr. 1941, s. 90.

²⁶ 14 Haziran 1710 (16 Rebiülahir 1122), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

²⁷ BOA, *MAD.d*, nr. 1673, s. 186-188; Şahiner, *a.g.t.*, İstanbul 1995, s. 121-124.

²⁸ 9 Kasım 1718 (15 Zilhicce 1130), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

sarrafların isimleri belirlenmiş, yapılan düzenleme kamuoyuna 1691'deki nizamın ihyası olarak sunulmuştur.²⁹ Ancak bir süre sonra daha sert bir tedbir alınarak bütün gedikler iptal edilmiş, 12 sarraf dükkânı da kapatılmıştı. Ortaya çıkan boşluğun doldurulması için eski Arpa Emini Abdurrahman Efendi ve eski sarraflar yiğitbaşı İstefan görevlendirilerek, darphane içinde uygun bir mahalde para bozma hizmetini yerine getirmeleri talimatı verilmiştir.³⁰

Devletin cebren gerçekleştirdiği bu radikal düzenleme, piyasanın gerçekleriyle örtüşmediği için uzun ömürlü olamamış, piyasadan gelen taleplere uzun süre kayıtsız kalınmamıştır. Kısa bir süre sonra İstanbul kadısı ve darphane nazırının yaptığı görüşmeler sonucunda sermaye sahibi, zengin 72 kişiye gedik verilmiştir. Gedik verilen sarraflar kuralları ihlal etmeyip, usulsüzlüklere bulaşmayacakları ve devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirecekleri hususunda söz vermiş ve birbirlerine kefil olmuşlardır.³¹

1733 yılında yapılan bu düzenleme önemli bir dönüm noktası teşkil etmiş, bu tarihten 1835 yılına kadar devam eden yaklaşık bir asırlık dönem nisbî bir istikrar çağı olmuştur. Bu dönemde istikrarın sürmesini sağlayan devletin yaptığı müdahalelerdi. Kaçak sarraf sayısı arttığında devlet müdahale ederek sayıyı mâkul seviyeye çekmişti. Verilen her nizamda sarrafların ellerindeki gedik sahibi olduklarını gösteren senetleri kontrol edilerek yenilenmiş, gediği olmayan ve kaçak çalışanların dükkânları kapatılmıştır. Bu nisbî istikrar dönemindeki ilk müdahale, 1733 yılından 21 yıl sonra 1754 yılında yapılmış, kaçak sarraflık yapanların dükkânları kapatılarak, gedik sayısı 72 olarak korunmuştur. Daha sonraki 1764 ve 1782 nizamlarında ise sarraf gediği sayısı 73 olmuştur. 1764 yılında gerçekleşen nizamda 20 adet de gümüşçü gediği verilmiştir.³²

İstikrar döneminde birkaç yıl süren ve sarraf sayısının aşırı seviyede arttığı iki kısa ara dönem vardır. Bunlardan ilki 1761-1763 arasındaki iki yıllık devredir. Bu iki yıllık devrede gedikli sarraf sayısı 72 olarak korunur-

²⁹ 24 Temmuz 1731 (19 Muharrem 1144), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

³⁰ 26 Haziran 1735 (4 Safer 1148), BOA, C.BLD, 89/4422.

³¹ 11 Temmuz 1733 (28 Muharrem 1146), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

³² 5 Şubat 1754 (11 Rebiülahir 1167), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164; 9 Şubat 1782 (25 Safer 1196), nr. 164; 5 Haziran 1764 (5 Zilhicce 1177), BOA, C.DRB, 4/193; Şahiner, *a.g.t*, s. 125-130.

ken, güvenilir ve esnaf ihtiyarlarının kefil olduğu 3 kişiye daha sarraflık yapma izni verilmiş, gümüşçü sayısı ise 62'ye çıkarılmıştı.³³ 1820-1824 yılları arasında ise sarraf sayısı 180'e kadar yükselmişti. Gedikli sarraf sayısı 73, gümüşçü sayısı 20 iken, ayrıca 86 kişiye daha sarraflık yapma izni verilmişti. Bunların sarraflık yapmasına güvenilir oldukları ve esnaf idareciyle ihtiyarlarının kefaletini temin ettikleri için müsaade edilmişti.³⁴ Sarraf sayısı üç yıl kadar bu yüksek seviyede kaldıktan sonra 1824 yılında tekrar azaltılmıştı. Sarraflar kâhyası ve esnaf ihtiyarlarıyla görüşüldükten sonra sarraf gediği sayısı 75 olarak belirlenmişti.³⁵

Sarraf teşkilâtındaki asıl önemli değişiklik ise 1835 yılında yapılan müdahaleyle gerçekleşmiştir. Sarraflar iki kısma ayrılmış; 55 tanesi birinci sınıf sarraf olarak hazineye taahhütleri cari, kalan 45 tanesi ise ikinci sınıf olarak kabul edilmiştir. Bu iki sınıf arasındaki temel fark birinci sınıf sarrafların daha büyük bir ekonomik güce ve itibara sahip olmalarıydı. Bunlar mültezim ve malikâncilere kefil olabilecek yeterlilikte kabul ediliyorlardı. İkinci sınıftan bir sarrafın söz konusu kefaleti üstlenebilmesi ise birinci sınıftan bir kişinin kendisine kefil olmasıyla mümkün olabiliyordu. Eğer ikinci sınıf sarraflardan biri, sermayesi artar ve daha itibarlı hale gelirse birinci sınıfa yükselebilirdi. Bu iki grup arasında yapılan ayırım XIX. yüzyılda sık sık gündeme gelecek olan hazine sarrafı/kuyruklu sarraf ve köşe sarrafı ayırımını hatırlatmaktadır.³⁶

³³ Bu dönemde piyasada nakıs para tedavülünün artması ve bunları toplama görevinin sarraflarla gümüşçülere verilmesi nedeniyle böyle bir uygulamaya gidilmiştir (23 Temmuz-1 Ağustos/Evahir-i Zilhicce 1174, BOA, C.DRB, 54/2661; BOA, *D.DRB.d*, nr. 164; BOA, *A.DVN.SMHM.d* [Bâb-ı Âsafı Divan-ı Hümâyun Mühimme Kalemi Defterleri], nr. 162, s. 212-213; Ahmet Refik, *Onikinci Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı (1689-1785)*, İstanbul 1988, s. 193-194).

³⁴ 17 Kasım 1820 (10 Safer 1236), BOA, *HH.d*, nr. 21910; BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

³⁵ 7 Haziran 1824 (9 Şevval 1239), BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 151-155; nr. 16649; BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

³⁶ 14 Ekim 1835 (21 Cemaziyelahir 1251), BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 160b-167a; BOA, *D.DRB.d*, nr. 140, s. 1-6; BOA, *MAD.d*, nr. 8151, s. 14-17; nr. 8287, s. 48-50; Halil Köse, "140 Numaralı Darphane Defterine Göre (H. 1251-1260/1836-1845) Osmanlı Devleti'nde Sarraflar", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Ş. K. Akar, İstanbul 2010, s. 19-25. Daha çok para bozma işiyle uğraşan sarraflara köşe sarrafı, asıl meşgalesi kredi işleri olan sarraflara ise kuyruklu sarraf denilirdi (BOA, *HH.d*, nr. 5924; BOA, *D.HMH* [Bab-ı Defteri Harameyn Muhasebesi], 6/137).

1835 yılındaki düzenlemeden bir süre sonra ilan edilen Tanzimat Fermanı her alanda olduğu gibi sarraflar açısından da önemli değişikliklere yol açmıştır. Halk arasında sarraflığın tamamen kaldırıldığı şeklinde ortaya çıkan şayialar bir yana, Anadolu ve Rumeli Kumpanyaları'nın kuruluşu gibi oldukça önemli değişiklikler olmuştur. Ancak bu hususlar konumuzun sınırları dışındadır.³⁷

1691-1835 yılları arasındaki sürecin belirleyici olan özelliği devletin aksi yöndeki müdahalelerine rağmen piyasada gediksiz sarraflığın sürmesidir. Sarraflığın cazibesi, ağır cezalara çarptırılma ihtimali söz konusu olmasına rağmen gediksiz çalışan sarrafların her zaman var olmasına sebep olmuştur. Elimizde bulunan 1751 yılına ait bir kayıтта gediksiz çalışan sarrafların listesi verilmektedir. Liste incelendiğinde görüleceği üzere bunların sayısı neredeyse gedikli çalışanlara yakındır.³⁸ Devlet, faaliyetlerine her zaman engel olamasa da gediksiz çalışan sarrafları ısrarla takip etmeyi sürdürmüştür. Gediksiz çalışan sarrafların önemli bir kısmı, başka iş kollarında faaliyet gösteren ancak sarraflığın getirdiği kârın cazibesine kapılmış esnaftı. Asıl işleri ekmekçilik, attarlık, fincancılık vs. olan bazı kişiler aynı zamanda sarraflık da yapıyor, para bozuyordu.³⁹

Sarraflara Gedik Verilmesi

Osmanlı esnaf teşkilâtının kendi bünyesinden doğup gelişen gedik, XVII. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle İstanbul esnafı arasında hâkim hale gelmişti. Gedığın tarifi, işlevi ve dönüşümü konusunda literatürde oldukça zengin bir tartışma mevcuttur.⁴⁰ Tarifi konusunda genel ka-

³⁷ 17 Şubat 1840 (13 Zilhicce 1255), BOA, C.BLD, nr. 108/5398; BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 171. Anadolu ve Rumeli kumpanyası için bkz. Şahiner, *a.g.t.*, s. 47-55.

³⁸ 21 Mayıs 1751(25 Cemaziyelahir 1164), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

³⁹ 9 Temmuz 1734 (7 Safer 1147), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164; 2 Ağustos 1821(3 Zilkade 1236), nr. 164.

⁴⁰ Söz konusu tartışmada yapılan değerlendirmeler, gedığın esnaf teşkilatlarına devlet müdahalesinin aracısı olduğu veya tam aksine esnafın devlet karşısında muhtariyetini sağladığı; esnafın içine kapanmasına sebep olup iktisadî gelişmeyi durduğu, esnafı bağımsız girişimcilerin rekabetinden koruduğu, belli kesimlerin çeşitli sektörlerde tekel kurmasına yol açtığı, Osmanlı esnaf sisteminin tekâmülünün doğal bir aşaması olarak görülmesi gerektiği gibi kimi zaman birbiriyle çelişen maddeler etrafında toplanabilir (Sıdkı, *Gedikler*, İstanbul 1325; Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Beledîyye*, İstanbul 1995, II, 635-648; Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı İktisadî Yapısı" *Osmanlı Devleti*

bul belirli bir mesleği icra edebilme hakkı ve bir mesleğin icrası için gerekli alet edevat şeklindedir.⁴¹ İstanbul sarrafları söz konusu olduğunda da bu tanımlama geçerlidir. Sarrafları kontrol etmek isteyen devlet gediği bir vasıta olarak kullanmış, sarrafların mesleklerini icra edebilmeleri için gedik sahibi olmalarını mecburi hale getirmiştir. Bazı istisnai durumlar ve dönemler dışında bu bir önkoşul olarak daima korunmuştur.⁴² Gedik sayesinde devlet kimin sarraflık yapabileceği hususuna doğrudan müdahil olabilmiş, sarraflara birtakım mükellefiyetler yükleyerek, faaliyetlerini sınırlandırabilmişti.⁴³

Devlet adına sarrafların kontrolünü, para ve finans piyasasının başrol oyuncusu olan Darbhâne-i Âmire üstlenmiştir. Nitekim belgelerde sarraflar “darphane hizmetine tayin olunan”⁴⁴ veya “Darbhâne-i Âmire’ye merbut”⁴⁵

ve Medeniyeti Tarihi, ed. E İhsanoğlu, İstanbul 1994, I, 610-613; Engin Deniz Akrılı, “Gedik: A Bundle of Rights and Obligations for Istanbul Artisans and Traders, 1750-1840”, *Law, Anthropology and the Constitution of the Social, Making Persons and Things*, yayınlayanlar: A. Pottage ve M. Mundy, Cambridge Univ. Press, 2004, s. 166-200; Ahmet Akgündüz, “Gedik”, *TDVİA*, İstanbul 1996, XIII, 541-543; Ahmet Kal’a, “Esnaf” *TDVİA*, İstanbul 1995, XI, 423-430; Ahmet Kal’a, “Osmanlı Esnafı ve Sanayisi Üzerine Yapılan Çalışmalarla İlgili Genel Bir Değerlendirme” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt 1, sayı 1, 2003, s. 245-266; Miyase Koyuncu, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Esnafı (İstanbul ve Bursa Örnekleri)”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Ahmet Güneş, Ankara 2008, s. 259-285; Onur Yıldırım, “On Sekizinci Yüzyılda Kurumsal Yenilik Olarak Gedik: İstanbul’daki İbrişim Bükücü Esnafı Örneği”, *Osmanlı’nın Peşinde Bir Yaşam, Suraiya Faroqi’ye Armağan*, İstanbul 2008, s. 373-399.

⁴¹ *İstanbul Galata Mahkemesi Şerhiye Sicilli Defterleri*, nr. 544, vr. 17b; 11 Haziran 1814 (22 Cemaziyelahir 1229), BOA, C.BLD, 65/3226; Ergin, *a.g.e.*, II, 635-648.

⁴² Sarraf teşkilatı idarecilerinin kefaletini sağlamış, bazı güvenilir kişilerin kısa süre gediksiz çalışmasına izin verilmiştir. 1761 ve 1820 yıllarında yapılan nizamlarda gediksiz sarraflar varsa da, bunların faaliyetleri çok kısa sürmüştür (23 Temmuz-1 Ağustos/Evahir-i Zilhicce 1174, BOA, C.DRB, 54/2661; BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164; BOA, *A.DVN.SMHM.d* [Bâb-ı Âsafı Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi Defterleri], nr. 162, s. 212-213; Ahmet Refik, *Onikinci Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı (1689-1785)*, İstanbul 1988, s. 193-194; 17 Kasım 1820/10 Safer 1236), BOA, *HH.d.*, nr. 21910; BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164).

⁴³ Nitekim bu konuları nedeniyle olsa gerek sarraflar askerî sınıfına dâhil kabul edilirdi (Halil Sahillioğlu, “Askerî”, *TDVİA*, İstanbul 1991, III, 488-489; Akyıldız, *a.g.mad.*, XXXVII, 164).

⁴⁴ 6 Aralık 714 (29 Zilkade 1126), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

⁴⁵ 19 Ekim 1788 (18 Muharrem 1203), BOA, C.DRB, nr. 34/1674.

şeklinde zikredilirler. Ancak bu noktada altı çizilmesi gereken husus, literatürde karıştırılmasına rağmen İstanbul sarraflarıyla darphanede görevli sarrafların ayrı kimseler olduğudur.⁴⁶

Esnaf idarecilerinin de söz hakkına sahip olduğu gedik tevcih ve devir işlemlerinde, neticeyi darphane nazırı ile defterdarın kararı tayin ediyordu. Ancak onların iradesi de bazı gelenek ve teamüllerin önüne geçemiyordu. Mesela mahlûl bir gedğin tevcihinde eski sahibinin oğluna öncelik tanınırdı.⁴⁷ Eklerdeki sarraf listeleri incelendiğinde bu durum anlaşılmaktadır. Sarrafların baba adlarının zikredildiği listeler, bir önceki nizama ait listeye kıyaslandığında babasının gedğini tevarüs eden pek çok kişi olduğu görülmektedir. Mesela 1782, 1820, 1824 yıllarına ait listeler karşılaştırıldığında bu durum daha iyi anlaşılmaktadır.

Gedik tevcih edilen sarrafın belli miktarda muaccele vermesi gerekiyordu. Bunun ne zaman bir zorunluluk haline geldiğini ve başlangıçta miktarının ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Bu konuda sadece 1835 yılına ait bir kayıt bilgi sağlamaktadır. Buna göre muaccele miktarı birinci sınıf bir sarraf gedği için dışarıdan veya ikinci sınıf sarraflardan biri talip olursa 7.500 kuruş, ölen gedik sahibinin oğluna intikal ederse 5.000 kuruştur. İkinci sınıf sarraflık gedğinin muacceleleri ise dışarıdan biri talip olursa 1.500 kuruş, ölen gedik sahibinin oğluna intikalinde ise 1.000 kuruştur. Muaccele olarak verilen para darphaneye teslim edilirdi.⁴⁸

Gedik verilecek kişinin taşıması gereken çeşitli şartlar vardı. Gedik alacak kişinin itimada şayan, malî kudreti yerinde, kefil ve belirli bir yerde dükkânı olan biri olmasına dikkat edilirdi. Gedik verildikten sonra durum Başmuhasebeye kaydedilir; kayıta genellikle sarrafın kefil, dükkânı ve odasının yeri açıkça belirtilir ve sarrafa gedik sahibi olduğunu gösterir bir

⁴⁶ Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 61-62.

⁴⁷ 12 Ocak 1765 (19 Receb 1178), BOA, *MAD.d*, 9994, s. 107, 108, 176-177, 189, 284; 15 Mayıs 1710 (16 Rebiülevvel 1122), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164; 30 Haziran 1824 (3 Zilkade 1239), BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 155; 30 Temmuz 1739 (23 Rebiülahir 1152), BOA, *D.BŞM.DRB*, 9/5; 4 Şubat 1790 (19 Cemaziyelevvel 1204), 17/91; Şahiner, *a.g.t.*, s. 75; Kütükoğlu, *a.g.e.*, I, 611.

⁴⁸ 17 Şubat 1840 (13 Zilhicce 1255), BOA, *C.BLD*, 108/5398; 22 Mayıs 1835 (24 Muharrem 1251), BOA, *HH.d*, nr. 5924, vr. 167.

senet verilirdi.⁴⁹ Sarraflardan herhangi biri yükümlülüklerini yerine getirmez veya diğer sarraflarla esnaf idarecileri onun hakkında şikâyetle bulunursa gediği iptal edilebilirdi.⁵⁰ Ancak gediği iptal edilen kişiler bir süre sonra affedilebiliyorlardı.⁵¹

Sarrafların devletle ilişkilerinde esnaf ileri gelenleri ve idarecileri önemli rol oynuyordu. Sarraf esnafının idarecisi olarak kethüda/kâhya denilen kişilerle yiğitbaşlar ve esnaf ihtiyarları ön plandaydı. İdarecilerin belirlenmesinde esnafın kendi aralarında uzlaşmaları ve önerdikleri isimlerin darphane nazırınca üst makamlara arz edilmesi etkili oluyordu.⁵² İdarecilerin zaman içinde daha iyi organize olduğu anlaşılıyor. Nitekim 1835 yılında sarraf esnafının idaresi ve işlerinin takibi için 11 kişilik bir kurul oluşturulmuştu. Papasoğlu Canik kâhya olarak tayin edilmiş, seçkin ve kudretli on sarraf ise ona yardım etmekle görevlendirilmişti.⁵³

Dinî ve Etnik Aidiyetleri

Osmanlı esnaf teşkilâtının bazı kollarında etnik ve dinî çeşitlilik varken, bazı kollarında ise tek bir grubun hâkimiyeti söz konusuydu.⁵⁴ İstanbul sarrafları arasında durumun ne olduğu konusunda sarraf listeleri önemli bilgiler sağlamaktadır. Ancak bu bilgiler bazı nedenlerle ciddi kafa karışıklıklarına da yol açmaktadır. Listeleri kaydeden kâtiplerin isimleri bazen aslından bir hayli farklılaştırarak yazmaları, aynı dinî gelenekten gelen milletlerin ortak kullandıkları isimler arasındaki nüansları ayırt edememe-

⁴⁹ 5 Şubat 1754 (11 Rebiülahir 1167), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164; 19 Eylül 1740 (27 Cemaziyelahir 1153), BOA, *AE.SMHD.I.*, nr. 7688; 16 Mart 1743 (20 Muharrem 1156), nr. 7697; 5 Şubat 1775 (4 Zilhicce 1188), BOA, *C.DRB.*, nr. 41/2035; 16 Kasım 1767 (23 Cemaziyelahir 1181), nr. 6/255; 8 Ekim 1778 (16 Ramazan 1192), BOA, *MAD.d.*, nr. 1018, s. 32; nr. 9994, s. 107-108; 176-177; 189, 284.

⁵⁰ 29 Temmuz 1833 (11 Rebiülevvel 1249), BOA, *C.BLD.*, 10/486; BOA, *HH.d.*, 5924, vr. 156.

⁵¹ 15 Haziran 1833 (26 Muharrem 1249), BOA, *HH.d.*, nr. 5924, vr. 156.

⁵² 7 Şubat 1742 (1 Zilhicce 1154), BOA, *D.BŞM.DRB.*, 9/73; 22 Mayıs 1835 (24 Muharrem 1251), BOA, *HH.d.*, nr. 5924, vr. 167; BOA, *C.DRB.*, 89/4422; 13 Mart 1734 (7 Şevval 1146), BOA, *AE.SABH.I.*, nr. 7571.

⁵³ 20 Mayıs 1835 (22 Muharrem 1251), BOA, *Milli Emlaktan Devralınan Defterler*, nr. 3, s. 54.

⁵⁴ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 606-613.

leri; Osmanlı Türkçesinin farklı dillerin hususiyetlerini ifade etme konusundaki yetersizliği bu hususlardan bazılarıdır.

Ek I'de yer alan sarraf listeleri günümüz alfabesine çevrilirken sarrafların dinî ve etnik aidiyeti konusunda herhangi bir tahminde bulunulmamıştır. Bazı isimlerin hangi millete ait olduğu kolaylıkla ayırt edilebilecek durumdayken, bir kısmının ise aidiyetini tayin etmek oldukça zordur. Bazen iki isimli bir sarrafın bir adı çok mâruf bir Ermeni ismiyken, diğer ismi meşhur bir Rum ismi olabilmektedir. Kimi zaman da listede geçen isim birkaç etnik grupta birden kullanılabilir. Kâtipler bazı isimleri o kadar çok değiştirmişlerdir ki bunlar ne Ermeni ne Rum ne de Museviler tarafından kullanılmaktadır.⁵⁵ Listelerin yol açtığı bu problemlerin aksine, pek çok listede yer alan “Yahudi” ve “zimmî” ifadesi sarrafların kimliğini tespit ederken işimizi kolaylaştırır. Bu ifadelerden ilki doğal olarak Musevîleri gösterirken, ikincisi Hristiyan sarrafları niteler.

Mevcut problemler çok can sıkıcı olmakla birlikte, listeler sarrafların etnik ve dinî aidiyetleri konusunda genel bir fikir vermekten uzak değildir. Listeler tartışma götürmeyecek ölçüde iki sonuca ulaşılmasını sağlamaktadır. Bunlardan ilki İstanbul sarrafları arasında neredeyse Müslüman yoktur. 1691, 1696 ve 1710 yıllarındaki nizamlarda gedik verilen birkaç kişi sayılmazsa Müslüman sarrafa rastlanmaz.⁵⁶

Ulaşılan sonuçlardan ikincisi ise İstanbul sarrafları arasında Ermenilerin ezici bir çoğunluğa sahip olduğudur. Listeler incelendiğinde gediklerin pek çoğunu Ermenilerin tasarruf ettiği, Ermenilerin arasında Musevî ve Rumların da bulunduğunu görülür. Bu bilgi XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Darbhâne-i Âmire'de ve Osmanlı finans sisteminde Ermenilerin büyük bir ağırlık kazandığı bilgisiyle birleştirildiğinde, Ermenilerin

⁵⁵ Elimizdeki listelerin hazırlanması sürecinde Silva Malhasyan, Lorans Tanatar Baruh ve Araks Şahiner'in yardımına başvurulmuştur. Listelerde yer alan isimlerin dinî ve etnik kimlikleri konusunda yapılan değerlendirmeler yalnızca bir kısmıyla ilgili kesin sonuca ulaşılabilmesine imkân vermiştir.

⁵⁶ Müslümanlar İstanbul sarrafları arasında yer bulamamışlarsa da malî ve iktisadî sistemin pek çok sektöründe Müslüman sarraflar vardı (BOA, HAT, 181/8233; 18 Nisan 1798/2 Zilkade 1212, BOA, C.BLD, 68/3379; 6/287; 16 Nisan 1763/2 Şevval 1176, BOA, C.ML, 243/10107; 6 Kasım 1801/29 Cemaziyelahir 1216, 259/10648).

ezici bir üstünlüğe sahip olduğu kesin olarak söylenilebilir.⁵⁷ Literatürde Ermenilerin Rum isyanından sonra sarraflar arasında öne çıktığı, öncesinde ise Rumların ön planda olduğunu çağrıştıracak ifadeler vardır.⁵⁸ Ancak eklerdeki sarraf listeleri incelendiğinde Ermenilerin Rum isyanı öncesinde de ezici bir üstünlüğe sahip olduğu söylenilebilir.

İstanbul İçinde Yerleşimleri

Sarrafların İstanbul içindeki dağılımları hususunda sarraf listeleri çok önemli bilgiler vermektedir. Buna göre sarraflar büyük oranda sur içinin ana ticaret ve finans merkezi olan Simkeşhane-i Âmire, Cağaloğlu ve Bahçekapı arasında kalan Kapalıçarşı merkezli bölgede yer alan hanlarda faaliyet göstermekteydiler.

Elimizdeki listelerden ilk ikisi hariç tamamında sarrafların yerleri açıkça kaydedilmektedir. Bu kayıtlara bakıldığında sur dışında faaliyet gösteren sarraf sayısının çok az olduğu görülür. Sadece 1710 yılına ait listede 3, 1714/1715 tarihli listede 2, 1718'de 4 ve 1820'de 7 sarraf sur dışında, genellikle Galata'da faaliyet göstermektedir. Söz konusu listelerdeki sarrafların çoğunluğu ve diğer listelerdekilerin tamamı ise suriçinde faaliyet göstermektedirler. Bu durum literatürde tekrar edilen ve sarrafların XVIII. yüzyılında ikinci yarısından itibaren Galata bölgesine taşındıkları yönündeki iddiaların doğru olmadığını da ispatlamaktadır. Sarraflar XIX. yüzyıl başlarında bile suriçinde faaliyet göstermeyi, İstanbul'un ana ticari merkezinde kalmayı sürdürmüşlerdir.⁵⁹ Listeler incelendiğinde görülen dikkat çekici bir husus da sarrafların başlangıçta belli yerlerde temerküz ederken, zaman-

⁵⁷ Darbhane-i Âmire'de ifrazcıbaşılık olarak anılan ve büyük önem taşıyan görevi Museviler üstlenmişken, 1762 yılında yerlerini Ermeniler almıştır (Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 52-57).

⁵⁸ Cezar, *a.g.m.*, s. 179-181.

⁵⁹ Listelerde ismi kaydedilen hanların yerlerinin tespiti konusunda şu eserlerden istifade edilmiştir: Ceyhan Güran, *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*, İstanbul 1976; Mehmet Sadettin Fidan, *Geçmişten Günümüzde İstanbul Hanları*, İstanbul 2009; Melih Artel, *İstanbul Hanları Adres Kitabı*, İstanbul 1954; *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, yay: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, İstanbul 1993-1995, VIII cilt; Bünyamin Demir, "XIX. Yüzyılda Tarihi Yarımada Hanlarının Ekonomik Yönü", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010.

la daha dağınık çalışmaya başladığı, ardından dönemin sonlarında yine belli hanlarda toplandıklarıdır. Bu amaçla 1714, 1824 ve 1835 yıllarına ait listeler incelendiğinde bu husus açıkça görülür.

S o n u ç

Modern öncesi zamanlarda devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik yaşama ne kadar müdahil olduğu, elinin nerelere kadar uzanabildiği öteden beri tartışılan bir konudur. Ulaşım ve haberleşme vasıtalarının kısıtlı, maliyetlerinin yüksek olduğu bir çağda, Osmanlı Devleti gibi büyük bir imparatorlukta merkezi otoritenin her yere nüfuz etmesi oldukça güçlü. Bu durumun bilincinde olan devlet idarecileri şartların gerektirdiği esneklikte bir sistem inşa etmişlerdi. Ancak belirli alanlarda, özellikle devlet idaresi için stratejik önemdeki bazı sektörlerde, katı bir hâkimiyet tesis etmeye de gayret göstermişlerdi. Özellikle ordu ve hazineyle ilgili hususlarda daha merkezîyetçi ve müdahaleci bir tavır söz konusuydu. Devletin varlığını ve gücünü sürdürebilmesi için bu tavır mecburi olsa da muhatapları tarafından her zaman suhûletle kabul edildiği söylenemez. Daha açık ifade edilirse, devlet müdahaleciliği genellikle muhalefetle karşılaşmıştır.

Osmanlı iktisadi sisteminin önemli aktörlerinden olan İstanbul sarrafları da bu genel çerçeve içinde değerlendirilebilir. Öncelikle faaliyetleri para ve finans sistemini doğrudan etkiliyordu. Sarraflarla ilgili istenmeyen bir durumun ortaya çıkması para sisteminde, iltizam ve malikâne sektöründe, ticari muamelelerde büyük sorunlara yol açıyordu. Üstelik faaliyet gösterdikleri yer devlet otoritesinin en güçlü hissedildiği payitaht İstanbul'du. Bütün bu nedenlerle İstanbul sarrafları devlet tarafından kontrol altında tutuluyordu. Sarraflar üzerindeki kontrol gedik sistemi vasıtasıyla sağlanıyordu. Gedik verilirken kimin sarraflık yapacağı belirlendiği gibi, bunların devlete karşı çeşitli yükümlülükler altına girmeleri de peşinen temin edilmiş oluyordu.

Sarraflar üzerindeki kontrolü devamlı kılabilmek için sık sık müdahale ediliyordu. Sarraflara 1691-1835 yılları arasındaki 144 yıllık sürede 14 defa nizam verilmiş olması, ortalama on yılda bir müdahale edildiğini göstermektedir. Ancak müdahalenin sıklığı aynı zamanda sarrafların ciddi bir direniş sergilediğini, devletin kontrolü dışında sarraflık yapmak isteyen çok sayıda kişinin de var olduğunu ispatlamaktadır. Bu durum devletin

piyasa üzerindeki müdahaleciliğinin sert bir muhalefetle yüzleşmek zorunda kaldığını ortaya koyar.

İstanbul sarraflarının neredeyse tamamı gayrimüslimdi. Başlangıçta aralarında az sayıda Müslüman bulunuyorsa da ilerleyen yıllarda hiç kalmamıştır. İçlerinde Rum ve Musevilerin de bulunduğu gayrimüslim sarrafların çoğunluğunu Ermeniler oluşturuyordu. Sarraflar suriçi İstanbul’unda Kapalıçarşı merkezli ticaret bölgesinde yer alan hanlarda faaliyet gösteriyorlardı. Makalenin eklerinde bulunan sarraf listelerinin tüm bu hususların bizzat okuyucu tarafından değerlendirilebilmesine ve sarraflarla ilgili yapılacak yeni araştırmaların zenginleşmesine katkı sağlayacağını umuyoruz. Söz konusu listeler sarraflara yapılan müdahalelerin hemen akabinde kaleme alındığı için büyük önem taşımaktadır.

EK: I

1696 TARİHLİ LİSTE⁶⁰

<i>Adı</i>	<i>Adı</i>
1 Hacı Beşir	16 Meşto
2 Yasef Gabay	17 Şabcıoğlu
3 Arslan	18 Karakaşoğlu
4 ----	19 Bedros
5 Markar	20 Meştooğlu
6 Seteray	21 Erzel
7 Kamburoğlu	22 Musa
8 Haçok ⁶¹	23 Dinaroğlu
9 Avs	24 Ahdoğlu
10 Mardiros	25 Komiraro
11 Anton ⁶²	26 Bogos ⁶³
12 ----	27 Abraham Çelebi
13 Kantaroğlu	28 David
14 Sofcuoğlu	29 Kanurta
15 Erzen	30 Aleksan

Sarrafların bir kısmının Darbhâne-i Âmire içinde, bir kısmının ise Vezir Hanı, Valide Hanı gibi hanlarda faaliyet gösterdiği, bunların genellikle Ermeni ve Musevi olduğu kaydedilmektedir.

⁶⁰ Haziran 1696 (Zilkade 1107), BOA, MAD.d, nr. 1941, s. 90.

⁶¹ Ermenice orjinali Haçık olabilir.

⁶² Ermenice orjinali Andon olabilir.

⁶³ Ermenice orjinali Boğos olabilir.

1710 TARİHLİ LİSTE⁶⁴

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1 Çıplakoğlu Margos veled-i Manos		Valide Sultan Hanı yakınında
2 Markar veled-i Evanos		Valide Sultan Hanı yakınında
3 Bağdadi Kirkor veled-i Altun	Mihael veled-i Kirkor	Valide Sultan Hanı yakınında
4 Ziron veled-i Margoz ⁶⁵		Valide Sultan Hanı yakınında
5 Yani veled-i Nortel		Valide Sultan Hanı yakınında
6 Divrikli Mardiros veled-i Manos	Kirkor veled-i Simavon ⁶⁶	Valide Sultan Hanı yakınında
7 Abraham veled-i İsak Yahudi		Valide Sultan Hanı yakınında
8 Ferahşad veled-i Efrad	Sahak veled-i Karuh	Tavukpazarı yakınında
9 Malkos veled-i Sebed		Tavukpazarı yakınında
10 Evakim ⁶⁷ veled-i Filiç		Tavukpazarı yakınında
11 Köseh Gazar veled-i Bogos		Cedid Vezir ve Sofcular Hanı yakınında
12 Şişman Mardiros veled-i Uyvın		Cedid Vezir ve Sofcular Hanı yakınında
13 Zizon Dakir	Sukiyas veled-i Minas	Acıçeşme yakınında
14 Mardiros veled-i Nazar		Mahmudpaşa yakınında
15 Hayum veled-i Mercan	Gazar veled-i Karagöz	Sultan Odaları yakınında
16 Aznağur ⁶⁸ veled-i Evanos	Ferhad veled-i Murad	Sultan Bayezid Hamamı yakınında
17 Gedik Bağdasar veled-i Sukiyas	Yusuf veled-i Malkas ⁶⁹	Cedid Simkeş Hanı yakınında
18 Kantaroğlu Abraham veled-i Evadik ⁷⁰		Cedid Simkeş Hanı yakınında
19 Murad veled-i Sirab	Abram veled-i Marik	Cedid Simkeş Hanı yakınında

⁶⁴ 14 Haziran 1710 (16 Rebiülahir 1122), BOA, *D.DRB.d, nr. 164*.

⁶⁵ Ermenice orijinali Margos olabilir.

⁶⁶ Ermenice orijinali Şimavon olabilir.

⁶⁷ Ermenice ise orijinali Ovagim, Rumca ise orijinali Yohakim olabilir.

⁶⁸ Ermenice orijinali Aznavur olabilir.

⁶⁹ Ermenice orijinali Malhas olabilir.

⁷⁰ Ermenice orijinali Avedik olabilir.

20	Çardak veled-i Demro	Evanos veled-i Asvadur	Koska yakınında
21	Garabet veled-i Şehos	Bağdasar veled-i Diyenos	Aksaray yakınında
22	Kanber veled-i Garabet	Toros veled-i Sergiz ⁷¹ ve Sergiz veled-i Ohan	Saraçhane yakınında
23	Gazar veled-i Mikael	Asvadur veled-i Foti ve Toros veled-i Karman	Bodrum Hanı yakınında
24	Mardiros veled-i Sirab	Gugas veled-i Sergiz	Tacirler yakınında
25	Emreze veled-i Garabet	Cano veled-i Bedros	Ali Paşa Hanı yakınında
26	Manos veled-i Toros	Sergiz veled-i Aznavur	Kebeciler Hanı yakınında
27	Evanos veled-i Bağdasar	Haçadur veled-i Agob	Kilit Hanı yakınında
28	Kapriyel veled-i Aleksan	Hatun veled-i Haçok	Kuşakçılar Hanı yakınında
29	Hanet veled-i Haçok	Bedros veled-i Kirkor	Yukarı Sulu Han yakınında
30	Ebraz veled-i Garabet	Garabet	Aşağı Sulu Han yakınında
31	Ermir veled-i Kanber	İştâş veled-i Angeli	Rüstem Paşa yakınında
32	İgnadus veled-i Melkon veled-i İsrayil		Tahtakale yakınında
33	Yemanidi veled-i Fehrad	Murad veled-i Mercan	Tahtakale yakınında Haffaflar içinde
34	Meştayil veled-i Sehret		Hasırcılar içinde
35	Margos veled-i Nakum	Nazar veled-i Ohan	Zeytinciler içinde
36	Mezadur ⁷² veled-i Mikael		Eski Tahmis yakınında
37	Nihayet veled-i Fehrad		Eski Tahmis yakınında
38	Samavon veled-i Saravas		Eski Tahmis yakınında
39	Yusuf bin Abdullah	Manuk veled-i Abram	Uzunçarşı'da
40	Margos veled-i Kanber		Zindankapısı dışında
41	Küçük Şirin veled-i Şirvan		Zindankapısı dışında
42	İsrael veled-i Yarus		Zindankapısı dışında
43	Kapriyel veled-i Arakil		Zindankapısı dışında
44	Mehmed beşe ibni Abdullah	Nikola veled-i Orhan	Zindankapısı dışında

⁷¹ Ermenice orijinali Serkis olabilir.

⁷² Ermenice orijinali Medzadur olabilir.

45	Ariton ⁷³ veled-i Murad	Simon veled-i Mardos	Ayazmakapısı yakınında Ali Paşa Hanı'nda
46	Haçok veled-i Zenenos	Andon veled-i Zenenos	Balkapanı yakınında
47	Topal Bağdasar veled-i Murad	Mardos veled-i Margos	Odunkapısı yakınında
48	Bıyıklı Bağdasar veled-i Anton		Odunkapısı yakınında
49	Melkon veled-i Fehrad		Odunkapısı yakınında
50	Aleksan veled-i Agob	Mardiros veled-i Sergiz	Vezneciler içinde
51	Simavon veled-i Hayum ⁷⁴	Boğos veled-i Arakil	Büyük Gümrük yakınında
52	Giragos veled-i Nikegos ⁷⁵	Agrazad veled-i Giragos	Unkapanı yakınında
53	Agnazar veled-i Sukiyaz ⁷⁶	Nikasar veled-i Haçok ve Gazar veled-i Yagon	Mahmudpaşa Çarşısı'nda Şekerciler içinde
54	Anton veled-i Manos	Manos veled-i Gazar	Hocapaşa'da
55	Gazar veled-i Garabet	Çengioğlu Manyos veled-i Margos	Büyük Ayasofya yakınında
56	Canfun Margoz veled-i Mardiros		Büyük Ayasofya yakınında
57	Toma veled-i Asvadur		Büyük Ayasofya yakınında
58	Simon veled-i Eremya	Ohan veled-i Evanos	Galata'da
59	Katyoç Agob veled-i Sergiz	Toros veled-i Gazar	Galata'da
60	Nikegos veled-i Onan	Nikos veled-i Aleksan	Tophane'de

⁷³ Ermenice orijinali Hariton veya Harutyun olabilir.

⁷⁴ Musevi dilinde orijinali Hayim olabilir.

⁷⁵ Ermenice orijinali Nigoğos olabilir.

⁷⁶ Ermenice orijinali Sukiyas olabilir.

1714–1715 TARİHLİ LİSTE⁷⁷

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1	Artin veled-i Murad	Keresteciler yakınında
2	Sergiz	Sultan Odaları'nda
3	Filibos	Mahmudpaşa'da
4	Bağdadlı Kirkor	Valide Hanı dışında
5	Kürdoğlu Musayyır	Hasırcılar yakınındaki Tahmis yakınında
6	Şirin	Kitapçılar yakınında
7	Mezadur	Eski Tahmis'te
8	Küçük Nihayet Kürdoğlu	Tahmis'te
9	Garabet	Sulu Han'daki mahzende
10	Bağdasar veled-i Avs	Sulu Han'da
11	Haçadur	Balkapanı'nda
12	İgnadus	Rüstem Paşa yakınında
13	Bali	Valide Hanı'nda
14	Papasoğlu	Valide Hanı dışında
15	Kuleli Diyenos	Valide Hanı yakınındaki Küçük Han'da
16	Mardiros	Acıçeşme'de
17	Margos	Zindankapısı'nda
18	Nikola	Zindankapısı'nda
19	Küçük Simavon	Eski Tahmis'te
20	Yemanidi Murad	Haffaflar'da
21	Margos	Kebeciler Hanı'nda
22	Evanos	Kilit Hanı'nda
23	Dimitri Nihayet	Uzunçarşı Hanı'nda
24	Garabet	Ayasofya yakınında
25	Murad	Okçular'da

⁷⁷ BOA, *MAD.d*, nr. 1673, s. 186–188; Şahiner, *agt*, s. 121–124.

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
26	Köse Gazar	Cedit Bedesten yakınında
27	Mardiros	Mahmudpaşa Hanı'nda
28	Giragos	Unkapanı'nda
29	Ohan	Vezir Hanı dışında
30	Sukiyas	Kılıççılar Çarşısı'nda
31	Boğos	Bahçekapı'da
32	Ferahşad	Tavukpazarı'nda
33	Kör Asfadur	Sulu Han'da
34	Sekbos ⁷⁸	Tophane'de
35	Evakin	Üsküdar'da
36	Simavon	Büyük Gümrük'te
37	İsmi belirtilmemiş, sadece yeri kaydedilmiş	Simkeşhâne etrafında
38	İsmi belirtilmemiş, sadece yeri kaydedilmiş	Simkeşhâne etrafında
39	İsmi belirtilmemiş, sadece yeri kaydedilmiş	Simkeşhâne etrafında
40	İsmi belirtilmemiş, sadece yeri kaydedilmiş	Simkeşhâne etrafında

⁷⁸ Ermenice orijinali Seğpos olabilir.

1718 TARİHLİ LİSTE⁷⁹

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1	Ariton (<i>Sarraflar Kethüdası</i>)	Valide Hanı'nda
2	Moses (<i>Yiğitbaşı</i>)	Hocapaşa'da
3	Evanes	Kilit Hanı'nda
4	Ustur	Fincancılar'da bedesten kapısında
5	Simavon	Büyük Gümrük başında
6	Melkon	Mahmudpaşa'da
7	Meştayıl	Hasırcılar'da
8	Şahin	Çardak yakınında
9	Nihayet	Uzunçarşı'da
10	Samuyel	Tahtakale'de
11	Margos	Kebeciler Hanı'nda
12	Ustur	Takiyeciler'de bedesten kapısında
13	Ariton	Keresteciler'de
14	Parinak ⁸⁰	Ayazmakapısı'nda
15	Bağdasar	Sulu Han'da
16	Maknuy	Küçük Ayasofya Çarşısı'nda
17	Garabet	Sulu Han'da
18	Ohan	Bahçekapı içinde
19	Sergis	Rüstem Paşa başında
20	Evanes	Alaca Hamam yakınında
21	Nihayet	Eski Tahmis'te
22	Minas	Kahve Gümrüğü'nde
23	Şirin	Mısır Çarşısı'nda
24	Abraham	Tavukpazarı'nda
25	Ustur	Ayasofya Türbesi karşısında

⁷⁹ 9 Kasım 1718 (15 Zilhicce 1130), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

⁸⁰ Ermenice orijinali Parunak olabilir.

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
26	Mardoruy	Cebehâne yakınında
27	Sergis	Sultan Odaları'nda
28	Agob	Gazzaz'da
29	Küçük Simavon	Eski Tahmis'te
30	Murad	Balkapanı'nda
31	Sahak	Eski Tahmis'te
32	Sergis	Saka Çeşmesi'nde
33	Bagram	Balkapanı kapısında
34	Muksez	Silahdar Hanı kapısında
35	Miran	Balkapanı yakınında
36	Elmas	Eski Tahmis'te
37	Murad	Tahtakale'de Serarasta'da
38	Panyoy	Ayazmakapısı'nda
39	Mardiros	Acıçeşme'de
40	Pamur	Tavukpazarı kapısında
41	Mekremiç	Körükçüler Hanı kapısında
42	Kirkor	Bedestende Takiyeciler kapısında
43	Murad	Sultan Bayezid kapısında
44	Bagdasar	Sulu Han karşısında
45	Gazar	Valide Hanı dışında
46	Bedros	Haffaflar köşesinde
47	Sahak	Tavukpazarı'nda
48	Sergis	Sofcular Hanı kapısında
49	Ohan	Vezir Hanı kapısında
50	Telyos	Acıçeşme'de
51	Diyenos	Yayalı Çarşısı'nda
52	Sergis	Bodrum Hanı kapısında
53	Evanes	Yeni Sulu Han dışında
54	Samiyel	Ayazma Hanı kapısında
55	Kirkor	Valide Hanı'nda

	<i>Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>
56	Murad	Çeşme yakınında
57	Sergis	Ahi Çelebi Mahkemesi yakınında
58	Sahak	Eski Darphane'de
59	Sekbos	Mahmudpaşa merdiveninde
60	İsade	Terziler Karhânesi yakınında Demirkapı'da
61	Mangar	Mahmudpaşa'da Şekerciler yakınında
62	Mezra	Burmacılar Çarşısı'nda
63	Giragos	Unkapanı içinde ki kapıda
64	Ohan	Sultan Bayezid yakınında
65	Bağdadlı Kirkor	Valide Hanı yakınında
66	Telyos	Astarcılar Hanı kapısında
67	Evanes	Sandalcılar Bedesteni kapısı yakınında
68	Aznavur	Tacirler Hanı kapısında
69	Yani	Sandal Bedesteni yakınında
70	Gugas	Küçük Karaman'da
71	Küçük Şirin	Zindankapısı dışında
72	Markar	Odunkapısı'nda
73	Nikola	Zindankapısı dışında
74	Gazar	Sarıkcılar'da
75	Margos	Zindankapısı dışında
76	Bedros	Valide Hanı'nda
77	Bağdasar	Valide Hanı yakınındaki Küçük Han'da
78	Evanes	Ebniyeciler'de
79	Ustur	Tophane'de
80	Telyos	Galata'da
81	Sahak	Üsküdar köprübaşında
82	Evanes	Üsküdar İskelesi'nde

1731 TARİHLİ LİSTE⁸¹

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>
1	Bağdasar	Büyük Ayasofya'da dört yol ağzında	Sulu Han'da
2	Sağbos	Mahmudpaşa'da Körukçüler içinde	Valide Hanı'nda
3	Diradur	Bostan köşesinde	Valide Hanı karşısında Küçük Han'da
4	Evanos	Fincancılar kapısında	Kilit Hanı'nda
5	Nihayet	Gümrük önünde	Uzunçarşı'da Silahdar Ali Paşa Hanı'nda
6	Kuteli Diyenos	Sipahilar Çarşısı'nda	Valide Hanı üst yanında Küçük Han'da
7	Kurgaz	Sarıkcılar başında	Körükçüler Hanı'nda
8	Simavin	Tahmis yerinde	Hacı Ahmet Hanı'nda
9	Sergiz	Sandal Bedesteni yakınında	Sultan Odaları'nda
10	Çobanoğlu Artin	Bedesten yakınında	Büyük Vezir Hanı'nda
11	Evanos	Odunkapısı içinde	Balkapanı'nda
12	Muradoğlu Artin	Acıçeşme yakınında Ebnıyeciler içinde	Keresteciler içindeki handa

⁸¹ 24 Temmuz 1731 (19 Muharrem 1144), BOA, D.DRB.d. nr. 164.

1733 TARİHLİ LİSTE⁸²

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>
1 Arutin		Keresteciler'de (<i>ayrıca Çukacılar Hanında Odası var</i>)
2 Kaspar		Sandal Bedesteni yakınında
3 Evanes		Kilit Hanı'nda
4 Nihayet		Odunkapısı içinde
5 Diradur		Valide Hanı karşısında
6 Sergiz		Sultan Odaları'nda
7 Sergiz		Odunkapısı içinde
8 Gugaz ⁸³		Sofcular köşesinde
9 Markar	Margos	Kilit Hanı içinde
10 Sergiz	Gaspar	Astarcılar Hanı'nda
11 Yemanidi	İnşitaş	Çardak yakınında
12 Mantayos		Mahmudpaşa'da
13 Sergiz		Sarmısakçılar'da
14 Vasil		Gümrük köşesinde
15 Sergiz		Bodrum Hanı kapısında
16 Moses		Silahdar Hanı kapısında
17 Evanes		Acıçeşme'de
18 Agob	Evanes	Sipah Çarşısı'nda
19 Simavon		Eski Tahmis yakınında
20 İmreze		Bozmacılar içinde
21 Evanes		Balkapanı'nda
22 Sergiz		Acıçeşme'de
23 Bagdasar		Ayasofya'da
24 Mikayel		Balkapanı'nda
25 Mardiros		Yayalı Kolluğu yanında

⁸² 11 Temmuz 1733 (28 Muharrem 1146), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

⁸³ Ermenice orijinali Gugas olabilir.

26	Karuşan	Tavukpazarı'nda
27	Margos	Kuşakçı Hanı'nda
28	Mikayel	Valide Hanı'nda
29	Yadvagan	Hasırcılar'da
30	Garabet	Balmumcular'da
31	Margos	Zindankapısı'nda
32	David	Elçi Hanı yakınında
33	Nikola	Zindankapısı içerisinde
34	Elmas	Eski Tahmis'te
35	Parunak	Ayazmakapısı dışında
36	İnşitaş	Ayazma'da köprübaşında
37	Mardiros Ağyazar	Simkeşhâne yakınında
38	Sirak	Aksaray yakınında
39	Sirab	Tahtakale'de
40	Kalos ⁸⁴	Balat'ta
41	Nikegos	Rüstem Paşa yakınında
42	Bedros	Nalburlar'da
43	Mardiros	Kapamacılar'da
44	Temur	Tavukpazarı'nda
45	Mıgırdıç	Körükçüler Hanı karşısında
46	Melkon	Şekercilerbaşı'nda
47	Evanes	Kahve Gümrüğü'nde
48	Bedros	Bahçekapı'da
49	Ohan	Parmakkapı'da
50	Parunak	Kaliçeciler başında
51	Sergiz	Ayazmakapısı'nda
52	Kuzer	Kantarcılar'da
53	Markar	Odunkapı'da
54	Kirkor	Zeytinciler'de

⁸⁴ Ermenice orijinali Kalust olabilir.

55	Apastol ⁸⁵		Kitapçılar'da
56	Mardiros		Cebchane yakınında
57	Ohan		Vezir Hanı yakınında
58	Temur		Sofcular Hanı yakınında
59	Murad		Tahtakale'de
60	Matyos		Bedesten yakınında
61	Kirkor veled-i Andol		Alacacılar yakınında
62	Aznavor		Tacirler'de
63	Avedik		Sorguçcular'da
64	Evanes		Sulu Han karşısında
65	Agob		Valide Hanı karşısında
66	Evanes		Fincancılar kapısında
67	Polis		Terlikçiler'de
68	Garabet	İsador	Çukacılar Hanı'nda
69	Bagram		Tavukpazarı'nda
70	Ladif		Süleyman Paşa Hanı yakınında
71	Gülbenk		Tavukpazarı'nda
72	Petro		Cağaloğlu'nda

⁸⁵ Ermenice orijinali Apostol olabilir.

1754 TARİHLİ LİSTE⁸⁶

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1	Artin	Keresteciler'de
2	Evanes	Sandal Bedesteni'nde
3	Evanes	Kilit Hanı'nda
4	Arakil	Uzunçarşı'da
5	Diradur	Valide Hanı'nda
6	Minasgan	Sultan Odaları'nda
7	Sergiz	Odunkapısı içinde
8	Kirkor veled-i Şahin	Sarıkcılar köşesinde
9	Margos	Kebeciler Hanı'nda
10	Agob	Astarcılar Hanı kapısında
11	Yemanidi	Çardak yakınında
12	Matyos	Mahmudpaşa'da
13	Mıgırdıç	Sarımsakçılar'da
14	Vasil	Gümrük köşesinde
15	Dakes	Bodrum Hanı kapısında
16	Nikola	Silahdar Hanı kapısında
17	Evanes	Acıçeşme'de
18	Evanes	Sipah Çarşısı'nda
19	Simavon	Eski Tahmis yakınında
20	Emirze	Bozmacılar içinde
21	Evanes	Balkapanı'nda
22	Sergiz	Acıçeşme'de
23	Bağdasar	Ayasofya'da
24	Mikayel	Balkapanı'nda
25	Mardiros	Yayalı Kolluğu yanında
26	Karuşan	Tavukpazarı'nda

⁸⁶ 5 Şubat 1754 (11 Rebiülahir 1167), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
27	Kevork	Kuşakçı Hanı'nda
28	Nazar	Valide Hanı'nda
29	Yadvagan	Hasırcılar'da
30	Garabet	Balmumcular'da
31	Margos	Zindankapısı'nda
32	Sergiz	Elçi Hanı yakınında
33	Panayot	Zindankapısı'nda
34	Sirab	Eski Tahmis'te
35	Parunak	Ayazmakapısı dışında
36	İnşitaş	Ayazma köprübaşında
37	Mihael	Simkeşhâne yakınında
38	Sergiz	Aksaray yakınında
39	Melkon	Tahtakale'de
40	Kalos	Balat'ta
41	Nikegos	Rüstem Paşa önünde
42	Boğos	Nalburlar'da
43	Mardiros	Kapamacılar'da
44	Temur	Tavukpazarı'nda
45	Bedros	Körükçüler Hanı karşısında
46	Mihan	Şekercilerbaşı'nda
47	Evanes	Kahve Gümrüğü'nde
48	Minas	Bahçekapısı'nda
49	Ohan	Parmakkapı'da
50	Ariton	Kalpakistanbaşı'nda
51	Bedros	Ayazma içerisinde
52	Koron	Kantarcılar'da
53	İsani	Odunkapısı'nda
54	Abram	Zeytinciler'de
55	Apastol	Kitapçılar'da
56	Mardiros	Cebahane yakınında

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
57	Apastol	Vezir Hanı karşısında
58	Temur	Sofcular Hanı yakınında
59	Apastol	Tahtakale'de
60	Matyos	Bedesten yakınında
61	Kirkor veled-i Andol	Alacacılar'da
62	Evanes	Tacirler'de
63	Avedik	Sorguççular'da
64	Evanes	Sulu Han karşısında
65	Ariton veled-i Markas	Valide Hanı karşısında
66	Evanes	Fincancılar kapısında
67	Aleksan	Terlikçiler'de
68	Sergiz	Çukacılar'da
69	Bağram	Tavukpazarı'nda
70	Ladif	Süleyman Paşa Hanı yakınında
71	Gazar	Tavuk Hanı'nda
72	Letif	Cağaloğlu yakınında

1761 TARİHLİ LİSTE⁸⁷

Gedikli sarrafların listesi

	<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1	Ariton	Keresteciler'de
2	Evanes	Sandal Bedesteni'nde
3	Kirhor	Kilit Hanı yakınında
4	Arakil	Uzunçarşı'da
5	Diradur	Valide Hanı karşısında
6	Agob	Sultan Odaları'nda
7	Mıgırdıç	Odunkapısı içinde
8	Kirhor	Sarıkcılar köşesinde
9	Makos	Kebeciler Hanı'nda
10	Agob	Astarcılar Hanı kapısında
11	Yemanidi	Çardak yakınında
12	Matos ⁸⁸	Mahmudpaşa'da
13	Toma	Sarımsakçılar'da
14	Yorgaki	Gümrük köşesinde
15	Evanes	Bodrum Hanı kapısında
16	Nikola	Silahdar Hanı kapısında
17	Evanes	Sipah Çarşısı'nda
18	Hazine	Tahmis-i Atik'te
19	Markar	Bozmacılar'da
20	Evanes	Balkapanı'nda
21	Gazar	Acıçeşme'de
22	Bağdasar	Ayasofya'da
23	Mikael	Balkapanı'nda

⁸⁷ 23 Temmuz-1 Ağustos (Evahir-i Zilhicce 1174), BOA, C.DRB, 54/2661; *D.DRB.d.*, nr. 164; BOA, *A.DVN.SMHM.d.*, nr. 162, s. 212–213; Ahmet Refik, *Onikinci Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı (1689-1785)*, İstanbul 1988, s. 193–194.

⁸⁸ Ermenice orijinali Matyos olabilir.

24	Agob	Yayalı Kolluğu yakınında
25	Ferahşad	Tavukpazarı'nda
26	Mardiros	Kuşakçı Hanı'nda
27	Nazeri	Valide Hanı yakınında
28	İstavrakı	Hasırcılar'da
29	Moses	Balmumcular'da
30	Margos	Zindankapısı'nda
31	Simavon	Elçi Hanı yakınında
32	Panayot	Zindankapısı içinde
33	Sirab	Eski Tahmis'te
34	Meratoğulları	Ayazmakapısı dışında
35	İnşitaş	Ayazma köprübaşında
36	Apastol	Tahtakale'de
37	Sergiz	Aksaray'da
38	Melkon	Tahtakale'de
39	Matos	Balat'ta
40	Ohan	Rüstem Paşa'da
41	Evanes	Nalburlar köşesinde
42	Arakil	Kapamacılar köşesinde
43	Bogos	Tavukpazarı'nda
44	Bedros	Körükçüler Hanı karşısında
45	Mihan	Şekercilerbaşı'nda
46	Evanes	Kahve Gümrüğü'nde
47	Minas	Bahçekapısı'nda
48	Evanes	Parmakapı'da
49	Ariton	Kalpakçılarbaşı'nda
50	Nikegos	Çukacılarbaşı'nda
51	Koreve	Kantarcılar'da
52	Mardiros	Odunkapısı'nda
53	Haçadur	Zeytinciler'de
54	Apostol	Kitapçılar'da

55	Kirhor	Cebahane yakınında
56	Yanaki	Vezir Hanı karşısında
57	Simavon	Sofcular Hanı yakınında
58	Apostol	Tahtakale'de
59	Asfador	Bedesten yakınında
60	Kirhor	Alacacılar köşesinde
61	Evanes	Tacirler'de
62	Avedik	Sorguççular'da
63	Evanes	Sulu Han karşısında
64	Ariton	Valide Hanı karşısında
65	Sergiz	Fincancılar'da
66	Bedros	Terlikçiler köşesinde
67	Evanes	Çukacılar Hanı yakınında
68	Bagram	Tavukpazarı'nda
69	Ohan	Süleyman Paşa Hanı yakınında
70	Gazar	Tavuk Hanı yakınında
71	Latif	Cağaloğlu'nda
72	Sergiz	Karaman'da

Sarraflar kethüdası ve ustaları marifetiyle mutemed olan gediksiz üç adet sarrafın listesi

1	Ayvaz
2	Mardiros
3	Ariton

Gedikli Gümüşçülerin listesi

1	Toros	Bozmacılar'da
2	Boğos	Ayasofya'da
3	Agob	Saraçhane'de
4	Arekel	Kuyumcular'da
5	Agob	Vezir Hanı'nda
6	Hermez	Çadırcı Hanı'nda

7	Rast	Valide Hanı'nda
8	Kevork	Valide Hanı'nda
9	İstefan	Valide Hanı'nda
10	Mışık Oğulları	Valide Hanı'nda
11	Nazari	Ahi Mahkemesi yakınında
12	Dimitri	Papasoğlu Hanı'nda
13	Evanes	Alaca Hamam'da
14	Oseb	Göncüler kapısında
15	Evakim	Hocapaşa'da
16	Gomidas	Valide Hanı'nda
17	Sergiz	Çukacılar Hanı'nda
18	Çobanoğlu Ariton	Veziir Hanı'nda
19	Markar	Veziir Hanı'nda
20	Kevork	Veziir Hanı'nda
21	Bogos	Veziir Hanı'nda
22	Simavon	Veziir Hanı'nda
23	Agob	Veziir Hanı'nda
24	Ariton	Yağlıkçı Hanı'nda
25	Kuleli Oğulları	Çukacılar Hanı'nda
26	Gugos ⁸⁹	Çukacılar Hanı'nda
27	Mikael	Çukacılar Hanı'nda
28	Mıgırdıç	Kalcı Hanı'nda
29	Mardiros	Kalcı Hanı'nda
30	İstefan	Kalcı Hanı'nda
31	Gazar	Kalcı Hanı'nda
32	Vasil	Varakçılar'da
33	Garabed	Kızlarağası Hanı'nda
34	Boğos	Evliya Hanı'nda
35	Gazar	Baltacı Hanı'nda

⁸⁹ Ermenice orijinali Gugas olabilir.

36	Gazar	Emir Hanı'nda
37	Nikegos	Valide Hanı'nda
38	Boğos	Valide Hanı'nda
39	Makos	Valide Hanı'nda
40	Aleksan	Valide Hanı'nda
41	Sergiz	Valide Hanı'nda
42	Sahpos ⁹⁰	Valide Hanı'nda
43	Mihael	Valide Hanı'nda
44	Aleksan	Valide Hanı'nda
45	Kirhor	Hasan Paşa Hanı'nda
46	Haçadur	İbrikdar Hanı'nda
47	Mikail	Sulu Han'da
48	Margos	Sulu Han'da
49	Matos	Sorguççu Hanı'nda
50	Aznavur	Sabuncu Hanı'nda
51	İnşıtaş	Süleyman Paşa Hanı'nda
52	Arekil	Bahçekapısı Hanı'nda
53	Margos	Körükçüler Hanı'nda
54	Boğos	Yorgancı'larda
55	Mirak	Aksaray'da
56	Rafael Yahudi	Yeni Han içinde
57	İsak Yahudi	Körükçü Hanı'nda
58	Nazar Yahudi	Körükçüler Hanı'nda
59	Feto Yahudi	Körükçüler Hanı'nda
60	Yako Yahudi	Yağcı Hanı'nda
61	Musa Yahudi	Varakçı Hanı'nda
62	Karakaş Yahudi	Kalcı Hanı'nda

⁹⁰ Ermenice orijinali Seğpos olabilir.

1764 TARİHLİ LİSTE⁹¹

Gedikli sarrafların listesi

<i>Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
Gedikli sarrafların mutemed olanları			
1	Cebhane yakınında	Süleyman Paşa Hanı'nda Yorgi	Ayasofya'da Çengiöglu Bogos
2	Ayasofya'da	Vezir Hanı'nda Evanes	Cebhane kapısında Kirkor
3	Vezir Hanı kapısında	Süleyman Paşa Hanı'nda Anastas	Sandal Bedesteni yakınında Evanes
4	Tavuk Hanı'nda	Yolgeçen Hanı'nda	Tavukpazarı'nda Nikola
5	Cağaloğlu'nda	Kürkçü Hanı'nda	Mahmutpaşa yakınında Kalıçeci köşesinde Matos
6	Terlikçiler içinde	Unkapani'nda mahpustur	
7	Tavukpazarı'nda kapıbaşında	Yorgancılar içinde Halil Ağa Hanı'nda Kirkor	Arakil
8	Sofcu Hanı karşısında	Vezir Hanı'nda	Bahçekapısı dışında Sergiz
9	Tavukpazarı'nda	Vezir Hanı'nda Simeyon (Nikola)'ya intikal olacaktır	Tavuk Hanı'nda Gazar
10	Mahmutpaşa'da Kalıçeciler köşesinde	Valide Hanı'nda Mihayıl	Merdisi Ladif
11	Şekerciler köşesinde	Küçük Hanı'da	Babaali yakınında Agob

⁹¹ 5 Haziran 1764 (5 Zilhicce 1177), BOA, C.DRB, 4/193; Şahiner, *agt.*, s. 125-130.

	<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
12	Minas	Bahçekapısı içinde	Çukacılar Hanı'nda Gabriel ilhaktır	Tavukpazarı'nda Yani
13	Yorgi	Büyük Gümrük köşesinde	Bahçekapısı'nda Taş Han'da Arakil ilhaktır	Kahve Gümrüğü içinde Mıgırdiç
14	Moses	Balmumcular içinde	Laz Hanı'nda Mıgırdiç ilhaktır	Merdisi Mihayil
15	Toma	Sarmsakçılar içinde	Valide Hanı'nda Merdisi Sergiz ilhaktır	Kilit Hanı'nda Bedros
16	Bağdasar	Keresteciler içinde	Çukacılar Hanı'nda	Ayazmakapısı'nda Murad
17	Murad	Ayazmakapısı'nda	Küçük Han'da	Çukacılar Hanı'nda Bağdasar
18	Haçadur	Zeytunciler içinde	Valide Hanı'nda	Horasancıoğlu Boğos
19	Evanes	Sandal Bedesten'i'nin köşesinde	Vezir Hanı'nda Uzun Filibos	Kebeciler Hanı'nda Bogos
20	Mıgırdiç	Odunkapısı'nda	Kalcılar Hanı'nda Gazar ilhaktır	Tavukpazarı'nda kapıbaşında Boğos
21	Panayot	Zindankapısı içinde	Valide Hanı'nda Noredik ilhaktır	Kendi oğlu Yanaki ve Çardak önünde Ohan
22	Evanes	Nalburcular içinde	Valide Hanı'nda Nikeğos ilhaktır	Abcakalı Haçadur
23	Merdisi Gazar	Yeşildirek'te	Laz Hanı'nda Yorgi ilhaktır	Merdisi Sirab
24	Sıyrab	Tahmisin ardında	Laz Hanı'nda Vasil ilhaktır	Merdisi Gazar
25	Merdisi Gazar	Üçler'de	Çukur Hanı'nda Harabet ilhaktır	Parmakkapısı'nda Evanes
26	Apostol	Ketenciler kapısında	Ketenciler kapısındaki Küçük Han'da	Çarşıda sakin Arakil
27	Mihayil	Balkapanı'nda	Papasoğlu Hanı'nda Nazer ilhaktır	Balmumcular'da Moses

<i>Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
28	Balkapanı'nda	Kızlarağası Hanı'nda Sergiz	Hasırcılar'da Apostol
29	Uzunçarşı'da	Çiçekçibaşı Hanı'nda Evakim ilhakır	Yeşildirek'te Anton
30	Silahdarpaşa Hanı'nın kapısında	Sulu Han'da Margos ilhakır	Çardak önünde Suluyek
31	Yukarı Sulu Han'da	Nalburlar Hanı'nda Evanes ilhakır	Bozmacılar içinde Minas
32	Uzunçarşı başında	Valide Hanı'nda Kevork ilhakır	Köprübaşı'nda Arakil
33	Kilit Hanı'nda	Kilit Hanı'nda	Rüstempaşa'da İgnadus
34	Babaali'de	Valide Hanı'nda kapı bezirgâni Sergiz ilhakır	Küçük Merdisi Mirican
35	Kuşakçı Hanı içinde	Dükkanı dışarısında	Valide Hanı karşısında Melkist
36	Zincir Han kapısı karşısında	Hasan Paşa Hanı'nda Kirkor ilhakır	Acıçesme'de Merdisi Evanes
37	Takiyeciler kapısında	Perdahçı Hanı'nda	Körükçü Han'da Mardiros
38	Filcancılar kapısında	Vezir Hanı'nda	Kilit Hanı'nda Evanes
39	Sipah Çarşısı'nda	Valide Hanı'nda Sirab ilhakır	Odunkapısı'nda Migirdiç
40	Kapamacılar köşesinde	Valide Hanı'nda Gazar ilhakır	Sipah Çarşısı'nda Evanes
41	Kalpakçılar köşesinde	Sepetçiler Hanı'nda	Odunkapısı'nda Mardiros
42	Parmakkapısı'nda	Kalcılar Hanı'nda	Tavukpazarı'nda Gazar
43	Sandal Bedesteni'nin karşısında	Çukacılar Hanı'nda Garabed ilhakır	Vezir Hanı kapısında Yanaki
44	Odunkapısı dışında	Evliya Hanı'nda Boğos ilhakır	Bodrum Hanı'nda Gazar

<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
45	Bahçekapısı dışında	Vezir Hanı'nda	Elçi Hanı kapısında Kirkor
46	Acıçesme yakınında	Zincirli Hanı'nda	Zincir Hanı karşısında Gazar
Gedikli sarrafların mağdur olanları			
47	Kirkor (Evanes'e kasriyed olacaktır)	Sarıncılar köşesinde	Kantarçılar'da Evanes
48	Çalık Matos	Balatkapısı içinde	Şeriki Agob ve esnaftan Artin
49	Sergiz	Aksaray'da	Diyar-ı âherde
50	Minas	Bozmacılar içinde	Sarmısakçılar'da Tomas
Gedikli sarraflardan gediği kasriyed veya intikal oluncaklar			
51	Simeyon (oğlu Kirkora kasriyed)	Elçi Hanı kapısında	Sofçu Hanı kapısında Simon
52	Bağram (Yani'ye intikal)	Tavukpazarı'nda	Bahçekapısı içinde Minas
53	Bedros (oğlu Martiros'a intikal)	Kürkütler Hanı karşısında	Galata'da sakin Asvador
54	Mıgırdiç (Evanes ve diğer Mıgırdiç'a intikal)	Kahve Gümrüğü köşesinde	Büyük Gümrük'te Yorgi
55	Yemandı (Nikol oğlu Suluyek'e kasriyed)	Çardak karşısında	Silahdar Hanı'nda Nikol

	<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
56	İstavrakı (Apostol'a kasrıyed)	Hasırcılar içinde	Valide Hamı'nda Mukus'a ilhaktır	Balkapanı'nda Evanes
57	Agob (Bogos'a kasrıyed)	Astarıcı Hamı kapısında	Kaşıkçılar Hamı'nda Garabete ilhaktır	Sorguççu Hamı kapısında Asvador
58	Kırkor (Merdisi Agob'a kasrıyed)	Alacacıklar köşesinde	Vezir Hamı'nda	Sandal Bedesteni köşesinde Evanes
59	Avadik (oğlu Asvador'a intikal)	Sorguççu Hamı kapısında	Çukacılar Hamı'nda Mihayil ilhaktır	Astarıcı Hamı kapısında Boğos
60	Dakes (Gazar'a kasrıyed)	Bodrum Hamı kapısında	Bodrum Hamı'nda	Kalpakistanlarda Artin
61	Markos (Andreyas'a kasrıyed)	Zindankapısı'nda	Ağa Hamı'nda	Tahtakale'de Yanaki
Gedikli sarrafların mağdur olanlarından gediği kasrıyed veya intikal olunacaklar				
62	Ohan (Horasancı oğlu Bogos'a kasrıyed)	Sakalar Karhânesi yakınında	Süleyman Paşa Hamı'nda	Bozmacılar içinde Minas
63	Nikeğos (kardeşi Evanes'e kasrıyed)	Nurosmaniyye köşesinde	Sorguççu Hamı'nda Matos kethüda ilhaktır	
64	Nazer (Andreyas'a kasrıyed)	Şişe Hamı köşesinde	Ağa Hamı'nda	Gümrük öntünde Yorgaki
65	İnşitaş (Arakil'e kasrıyed)	Ayazmada köprübaşında	İbrikdar Hamı'nda Haçadur	Merdisi Apostol

	<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
66	Gazar (oğlu Evanes'e kasrıyed)	Kantarcılar içinde	Varakçı Hani'nda Markos ilhaktır	Sarıkcılar başında Evanes
67	Ohan (İgnadius'a kasrıyed)	Rüstem Paşa'da	Kalıcılar Hani'nda Markar'a ilhaktır	Fincancılar kapısında Sergiz
68	Melkon (Evakim oğlu Yanaki'ye kasrıyed)	Tahtakale köşesinde	Laz Hani'nda	Zindankapısı'nda Andreyas
69	Agob (Melkisi'te kasrıyed)	Valide Hani karşısmda	Valide Hani'nda Boğos	Kuşakçı Hani'nda Mardiros
70	Artin	Valide Hani karşısmda	Valide Hani'nda Toyunoğlu Aleksan	Balatkapısı içinde Matos
71	Mokosab (Çobanoğlu Bogos'a kasrıyed)	Kebeci Hani'nda	Vezir Hani'nda Boğos	Alacacılar köşesinde Kırkor
72	Aleksan (Mihayil'e kasrıyed)	Tacirler içinde	Sulu Han'da Mihayil	Acıçeşme'de Merdisi Evanes
73	Agob	Sultan Odaları'nda	Çukacılar Hani'nda	Sulu Han'da Mihayil
Gedikli Gümüşçülerin listesi				
1	Gazaroğlu Arakel	Sandal Bedesteni yakınında		Vezir Hani'nda Evanes
2	Rastoğulları	Valide Hani'nda	Kapalıdır	
3	Kework	Valide Hani'nda	Kendisi sürgün olmakla odası kapalıdır	
4	İstefan	Valide Hani'nda		Gomidas
5	Nazari	Ahi Çelebi yakınında	Mülazımdır	

<i>Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
6	Dimitri	Papasöglu Hani'nda	Nikola
7	Nikola	Alaca Hamam yakınında	Papasöglu Hani'nda Dimitri
8	Murad	Göncüler kapısında	Vezir Hani'nda Mihayil
9	Evakim	Hocapaşa'da	Valide Hani'nda Dakes
10	Gomidas	Valide Hani'nda	İstefan
11	Garabet	Irgatpazarı'nda	Sirmakeşhane'de Bogos
12	Agob veled-i Artin	Valide Hani'nda	
13	Mihayil	Vezir Hani'nda	Göncüler kapısında Murad
14	Garar	Sultan Bayezid'da Çörekçi kapısında	
15	Bogos	Sirmakeş Hani kapısında	Irgatpazarı'nda Garabet
16	Evanes	Vezir Hani'nda	Gazaröglu
17	Dakes	Valide Hani'nda	Hocapaşa'da Evakim
18	Abraham	Çukacılar Hani'nda	
19	İstefan (darphanede gümüştü mülazımı)	Boncukçu Hani'nda	Darphane'de Bedros
20	Bedros(darphanede gümüştü mülazımı)	Süleyman Paşa Hani karşısında	Darphane'de İstefan

1782 TARİHLİ LİSTE⁹²

<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
1	Aleksan zimmî	Çukacılar Hanı'nda	Çukacılar'ın Gugas zimmî
2	Gugas zimmî	Varakçılar Hanı kapısında	Çukacılar Hanı'nda Aleksan zimmî
3	Suluyek zimmî	Paşakapısı'nda	Hoca Paşa Hanı'nda İnşitaş zimmî
4	Arekil zimmî	Silahdar Paşa Hanı kapısında	Çardak önünde Suluyek zimmî
5	Kirkor zimmî	Çadırcılar'da	Zincirli Han'da Margos zimmî
6	Margos zimmî	Zincirli Han kapısında	Çadırcılar'da Kirkor zimmî
7	Dimitri zimmî	Sandal Bedesteni kapısında	Kaliçeciler köşesinde Vasil zimmî
8	Yanaki zimmî	Zindankapısı içinde	Odukapısı dışında Mardiros zimmî
9	Suluyek zimmî	Çardak önünde	Silahdar Paşa Hanı kapısında Arekil zimmî
10	Mardiros zimmî	Odukapısı dışında	Zindankapısı içinde Yanaki zimmî
11	Kevorik zimmî	Astarçılar Hanı'nda	Alaacılar köşesinde Minas zimmî
12	Parnak ⁹³ zimmî	Ayazmakapısı dışında	Keresteciler'de Agob zimmî
13	Sahak zimmî	Tavukpazarı'nda	Cebehane karşısında Kirkor zimmî
14	Garabet zimmî	Balatkapısı dışında	Ebniyeciler köşesinde Mikael zimmî
15	Nikola zimmî	Şerbetçiler köşesinde	Zindankapısı dışında Vasil zimmî
16	Kirkor zimmî	Cebehane karşısında	Tavukpazarı'nda Sahak zimmî

⁹² 9 Şubat 1782 (25 Safer 1196), BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

⁹³ Ermenice orijinali Parunak olabilir.

<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
17 Sava zimmî	Çağaloğlu'nda	Yeni Han'da	Şişehane'de Apostol zimmî
18 Vasil zimmî	Kalıçeciler köşesinde	Yeni Han'da	Bedesten kapısında Dimitri zimmî
19 Mihael zimmî	Ebniyeciler köşesinde		Balatkapısı dışında Garabet zimmî
20 Agob zimmî	Keresteciler içinde	Yeni Han'da	Ayazmakapısı'nda Pamak zimmî
21 Apostol zimmî	Şişehane'de	Yeni Han'da	Çağaloğlu'nda Sava zimmî
22 Arakil zimmî	Kapamaçılar köşesinde	Sorguççu Hanı'nda	Sipahpazarı'nda Boğos zimmî
23 Evanes zimmî	Sultan Selim'de	Sultan Selim'de	Bahçekapısı içinde Sahak zimmî
24 Sirak zimmî	Aksaray'da	Hasan Paşa Hanı'nda	Acıçeşme'de Agob zimmî
25 Boğos zimmî	Sipahpazarı'nda		Kapamaçılar köşesinde Arakil zimmî
26 Agob zimmî	Acıçeşme'de	Zincirli Hanı'nda	Aksaray'da Sirak zimmî
27 Mihael zimmî	Sofcular Hanı karşısında	Yeni Han'da Evanes zimmî	Şekerciler köşesinde Abrem zimmî
28 Çengioğlu Bogos zimmî	Ayasofya'da	Vezir Hanı'nda	Cebehane kapısında Kirkor
29 Garabet zimmî	Sarmısakçılar içinde	Valide Hanı'nda	Kilit Hanı'nda Bedros zimmî
30 İnşitaş zimmî	Hocapaşa Hanı kapısında	Hocapaşa Hanı'nda	Paşakapısı'nda Sulupek zimmî
31 Evanes zimmî	Nurosmaniye köşesinde		Körtükçüler Hanı karşısında İstefan zimmî
32 Evanes zimmî	Nalburular içinde odası	Hasan Paşa Hanı'nda	Bozdoğan Kemeri'nde Agob zimmî
33 Yani zimmî	Hasırcılar'da	Balkapanı'nda	Kitapçılarbaşı'nda Simeyon zimmî
34 Simeyon zimmî	Kitapçılarbaşı'nda	Yeni Han'da	Hasırcılar içinde Yani zimmî
35 Agob zimmî	Bozdoğan Kemeri'nde	Hasan Paşa Hanı'nda	Nalburular içinde Evanes zimmî

<i>Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
36	Vasil zimmî Tavukpazarı'nda	Vezir Hanı'nda	Vezir Hanı kapısında Yanaki zimmî
37	İstefan zimmî Körükçüler Hanı'nda	Körükçüler Hanı'nda	Nurosmaniye'de Evanes zimmî
38	Yanaki zimmî Vezir Hanı kapısında	Stüleyman Paşa Hanı'nda	Tavukpazarı'nda Vasil zimmî
39	Agob zimmî Balkapanı kapısında	Balkapanı'nda	Balkapanı'nda Sahak zimmî
40	Nikola zimmî Uzunçarşı'da	Çiçekçibaşı Hanı'nda	Tahmiste Filibos zimmî
41	Artin zimmî Kalpakçılar köşesinde	Valide Hanı'nda	Bahçekapısı dışında Mardiros zimmî
42	Filibos zimmî Tahmis üzerinde	Laz Hanı'nda	Uzunçarşı'da Nikola zimmî
43	Mardiros zimmî Bahçekapısı dışında	Valide Hanı'nda	Kalpapakçılar köşesinde Artin zimmî
44	Agob zimmî Divanyolu'nda Bamyacı köşesinde	Hasan Paşa Hanı'nda	Evcilerde Hazine zimmî
45	Sahak zimmî Balkapanı'nda	Balkapanı'nda	Balkapanı karşısında Agob zimmî
46	Kaspar zimmî Valide Hanı karşısında	Yeni Han'da	Sultan Odaları'nda İstefan zimmî
47	Sergiz zimmî Fincancılar kapısında	Vezir Hanı'nda	Halcılar Hanı'nda Anderya zimmî
48	İstefan zimmî Sultan Odaları'nda	Sofcular Hanı'nda	Valide Hanı karşısında Kaspar zimmî
49	Agob zimmî Hasan Paşa Hanı yakınında	Hasan Paşa Hanı'nda	Kuşakçı Hanı'nda Mardiros zimmî
50	Vasil zimmî Zindankapısı dışında	Balkapanı'nda	Şerbetçiler Köşesinde Nikola zimmî
51	Mihael zimmî Dua meydamında	Bahçekapısı içinde	Kahve Gümrüğü köşesinde Evanes zimmî
52	Sahak zimmî Bahçekapısı içinde	Bahçekapısı dışında Taş Han'da	Sultan Selim'de Evanes zimmî
53	Artin zimmî Sulu Han karşısında		Bedesten köşesinde Garabet zimmî
54	Anderya zimmî Halcılar kapısı içinde	Halcılar kapısında	Fincancılar kapısında Sergiz zimmî
55	Gazar zimmî Bodrum Hanı'nda	Bodrum Hanı'nda	Terlikçiler içinde Mıgırdıç zimmî

<i>Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
56	Mıgırdiç zimmî	Terlikçiler içinde	Bodrum Hanı'nda Gazar zimmî
57	Margos zimmî	Kuşakçı Hanı'nda	Hasan Paşa Hanı'nda Agob zimmî
58	Minas zimmî	Alacacılar köşesinde	Astarcılar Hanı'nda Kevork zimmî
59	Garabet zimmî	Sandal Bedesteni köşesinde	Sulu Han karşısında Artin zimmî
60	Abram zimmî	Şekerciler köşesinde	Sofcular Hanı'nda Mihael zimmî
61	Gazar zimmî	Evcilerde	Divanyolu'nda Agob zimmî
62	Evanes zimmî	Kahve Gümrüğü köşesinde	Dua meydanında Mihael zimmî
63	Mihael zimmî	Tacirler içinde	Kantarcılar içinde Aleksan zimmî
64	Mercan zimmî	Balmumcular içinde	Yeşildirekli Andon zimmî
65	Arakil zimmî	Sim Sakalar Karhânesi yakınında	Ayasofya'da Çengioğlu Bogos zimmî
66	Vasil zimmî	Büyük Gümrük köşesinde	Yeni Han'da Ohan zimmî
67	Aleksan zimmî	Kantarcılar içinde	Tacirler içinde Mihael zimmî
68	Andon zimmî	Yeşildirek'te	Balmumcularda Fafu zimmî
69	Todori zimmî		Takyeciler kapısında
70	Çobanoğlu Bogos zimmî	Tavukpazarı'nda kapıbaşıda	Tavuk Hanı karşısında Sergiz zimmî
71	Sergiz zimmî	Tavuk Hanı karşısında	Kapıbaşıda Çobanoğlu Bogos zimmî
72	Kirkor zimmî	Elçi Hanı kapısında	Sofcu Hanı kapısında Simeyon zimmî
73	Evanes zimmî	Takiyyeciler kapısında	Körtükçü Hanı'nda Mardiros zimmî

1820 TARİHLİ LİSTE⁹⁴

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükânının Yeri</i>	<i>Odasının Yeri</i>	<i>Kefili</i>
Gedikli Sarrafların Listesi				
1	Manol veled-i Yorgi zimmî	Ayasofya'da	Vezir Hamî'nin sol tarafında	Vezir Hamî'nda Vasil zimmî
2	Acı Nurig veled-i Bedros zimmî	Bedesten civarında	Zenneciler kapısında	Karakâhya Abraham zimmî
3	Evakim veled-i İnşitaş zimmî	Hasırcılar'da	Balkapanı'nda	Kitapçılar kapısında Sarraf İnşitaş zimmî
4	Evanes veled-i Bağdasar zimmî	Balkapanı kapısının alt yanında	Balkapanı Hamî'nda	Asmaaltı'nda Sarraf Aleksan zimmî
5	Artin veled-i Nihayet zimmî	Mahmudpaşa yakınında Şekerciler köşesinde	Yanyalı Hamî'nin alt katında	Vezir Hamî'nda Sarraf Şişmanoğlu Ohan zimmî
6	Goncagüloğlu Acı Bağdasar zimmî	Balatkapısı'nın dışında	Balatkapısı'nın içindeki Han'da	Kardeşi Acı Toros zimmî
7	İnşitaş zimmî	Kitapçılarbaşı'nda	Yeni Han'da orta katta	Hasırcılar içinde Sarraf Evakim zimmî
8	Sahak veled-i Nigoğos zimmî	Kahve Gümrüğü köşesinde	Bahçekapısı dışında Taş Han'da	Sarmısakçılar içinde sarraf Sekaş zimmî
9	Abraham veled-i Ohan zimmî	Hasan Paşa Hami kapısında	Hasan Paşa Hamî'nda	Hasan Paşa Hamî'nda Sarraf Gelgelöglü Acı Boğos zimmî
10	Sahak veled-i Gazar (Agobcan zimmiden kasryed)	Bedesten civarında Alatacılar köşesinde	Hasan Paşa Hamî'nda	Karakâhya Acı Abraham zimmî
11	İstefân veled-i Abraham zimmî (Sahak zimmiden kasryed)	Mutaflar köşesinde	Baltacı Hamî'nda	Hasan Paşa Hamî'nda Karakâhya Acı Abraham zimmî

⁹⁴ 17 Kasım 1820 (10 Safer 1236), BOA, *HH.d.*, nr. 21910; BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

12	Yani veled-i Yordan zimmî (Nikola veled-i Yuvan zimmiden kasrıyed)		Büyük Yeni Han kapisında	Sümbüllü Han'da	Çukur Han bitişiğinde Sarraf Nikola zimmî
13	Evanes veled-i Manuk zimmî (Gazar veled-i İstefan zimmiden kasrıyed)		Mercan Kolluğu karşısında Terlikçiler Sokağı'nda	Hasan Paşa Hanı'nda üst katta	Zenneciler kapisında sarraf Acı Nurig zimmî
14	Uzun Artin Torunu Artin zimmî (Evanes'ten kasrıyed)		Kalpakçılar köşesinde	Valide Hanı'nda	Valide Hanı'nda kardeşi Kevorik zimmî
15	Nigoş veled-i Ohan zimmî (Mardiros zimmiden kasrıyed)		Acıçeşme'de	Kaşıkçılar Hanı'nda	Büyük Yeni Han bitişiğinde Sarraf Markar oğlu Boğos zimmî
16	Barnabi veled-i Kerîç zimmî		Sandal Bedestemî'nin Zincirciler kapisı sirasında Parmakkapı bitişğinde	Çukacılar Hanı'nda	Yeni Han'da sarraf Madenlioğlu Evanes zimmî
17	Kirhor veled-i İstefan zimmî		İstanbul'da Tahmis ardında Meydancık'ta	Dükânının üstünde	Tacirler içinde Perdahçılar Hanı kapisında Sarraf Agobean zimmî
18	Yemani di veled-i Musa zimmî		Büyük Gümrük köşesinde	Yeni Han'da	Kitapçılarbaşı'nda Sarraf İnşitâş zimmî
19	Ohan veled-i Agob zimmî		Çukacılar Hanı'nda	Küçük Yeni Han'da	Çukacılar Hanı'nda Parunak zimmî
20	Barnabi veled-i Mikael zimmî		Çadırcılar içinde	Sarraf Hanı da denilen Boncuğu Hanı diye bilinen handa	Çukacılar Hanı'nda Sarraf Çirak oğlu Serope zimmî
21	Sukiyas veled-i Bedros zimmî		Sarımsakçılar içinde	Bahçekapisı'nda Haraççı Hanı'nda	Kahve Gümrüğü nam dübehtaşında köşede Sarraf Sahak zimmî
22	Agobean veled-i Mihael zimmî		Tacirler içinde	Sulu Han'da üst katta kapı üstünde	Tahmis ardında meydancıkta Sarraf Kirhor zimmî
23	Kirhor veled-i Sergiz zimmî		Astarçılar Hanı kapisı içinde	Saksılı Han'da	Kardeşi Sarraf Ohan zimmî

24	Mardıros veled-i Goncağüloğlu Acı Asvador zimmî		Uzunçarşı'nın yukarı tarafında İneli Hanı yakınında köşe başında İpekçi dükkânı karşısında	Saksılı Han içinde	Emmisi Sarraf Acı Toros zimmî
25	Matos veled-i Bedros zimmî		Bahçekapısı dâhilinde	Dükkânı içinde kargir	Mahmutpaşa'da Şekerciler köşesinde Sarraf Artin zimmî
26	Dimitri veled-i Merik zimmî		Şerbetçiler köşesinde	Silahdar Paşa Hanı'nda	Darphanede sarraf Dimitri zimmî
27	Dimitri veled-i İnşitaş zimmî		Çardak önünde	Yeni Han'da	Papasoğlu Vasil zimmî
28	Yorgi zimmî		Tavukpazarı'nda	Vezir Hanı'nda	Cağaloğlu'nda sarraf İnşitaş zimmî
29	Mikayil veled-i Garabet zimmî		Bodrum Hanı karşısında	Bodrum Hanı'nda	Kardeşi Minas zimmî
30	Artin veled-i Agob zimmî		Uzun Çarşı'da Yayalı Kolluk yakınında	Valide Hanı'nda	Kardeşi Sarraflar Kâhyası Agob zimmî
31	İstavri veled-i Ohan zimmî		Şişehane'de	Yeni Han'da	Yeşildirek'te sarraf Acı Sava zimmî
32	Goncağüloğlu Acı Toros zimmî		Mısır Çarşısı yakınında Şerbetçiler içinde	Saksılı Han'da	Balatkapısı'nda karındaşı Acı Bağdasar zimmî
33	Acı Sava veled-i Nikola zimmî		Yeşildirek'te	Yeni Han'da	Yeni Han'da Acı İstavri zimmî
34	Papasoğlu Vasil zimmî (Ye'van veled-i Matos zimmîden kasnyed)		Mahmutpaşa başında Kalıçeciler köşesinde	Vezir Hanı'nda	Cağaloğlunda Sarraf İnşitaş veled-i İstefan zimmî
35	Evakim veled-i Paskal zimmî (Abrem veled-i Vasil zimmîden kasnyed)		Vezir Hanı kapısında	Vezir Hanı'nda	Valide Hanı'nda Sarraf Acı Paskal zimmî
36	İnşitaş veled-i Vasil zimmî		Zindankapısı haricinde	Balkapanı'nda	Sümbüllü Han'da Sarraf Yani zimmî
37	Evanes veled-i Parunak zimmî (Bedros zimmîden kasnyed)		Balmumcular içinde	Hasan Paşa Hanı'nda	Valide Hanı'nda Sakaoğlu damadı sarraf Acı Mardıros zimmî

38	İnşitaş veled-i İstefan zimmî (Vasil zimmîden kasriyed)	Çağaloğlu'nda	Vezir Hanı'nda	Tavukpazarı'nda Sarraf Yorgi zimmî
39	Aleksan veled-i Bağdasar zimmî (Nikola zimmîden kasriyed)	Asmaaltı'nda	Laz Hanı'nda	Balkapanı'nda Sarraf Mıgırdıç zimmî
40	Lambek veled-i Karaca zimmî	Paşakapısı'nda	Sünbüllü Han'da	Şişehane'de Sarraf İstavri zimmî
41	Acı Paskal veled-i Yevan zimmî	Alaca Hamam'da dört yol ağzında köşede	Balkapanı'nda	Sünbüllü Han'da Sarraf Lambek veled-i Karaca zimmî
42	Kırhor veled-i Abraham zimmî	Kuşakçılar Hanı yakınında Sirt Hamamı bitişiğinde	Yeni Han'da	Valide Hanı'nda Sarraf Haçadur zimmî
43	Haçadur veled-i Agobean zimmî	Kaşakçılar içinde	Yeni Han'da	Valide Hanı'nda Cerzeli Sarraf Kırhor zimmî
44	Gazar veled-i Haçadur zimmî	Varakçılar Hanı kapısında	Dükkânı içinde	Çukacılar Hanı'nda Sarraf Balıoğlu Artin zimmî
45	İstefan veled-i Bedros zimmî	Zincirli Han karşısında	Zincirli Han'da	Acıçeşme'de Sarraf Sergiz veled-i Ohan zimmî
46	Kırhor veled-i Kevork zimmî	Unkapanı dışında	Valide Hanı'nda	Karakâhya Acı Abraham zimmî
47	Sergiz veled-i Mıgırdıç zimmî	Kilit Hanı içinde sağ tarafta	Kitapçı Hanı'nda altkatta sol tarafta	Mercanda Terlikçiler içinde Sarraf Ohannes zimmî
48	Mardıros veled-i Agob zimmî	Osmaniye Camii kapısı karşısında	Dükkânı üzerinde	Acıçeşme'de Sarraf Sergiz veled-i Ohan zimmî
49	Siragan veled-i Aleksan zimmî	Sipahpazarı'nda	Hazinedar Hanı'nda	Hasan Paşa Hanı'nda Sarraf Gelgeloğlu Artin veled-i Acı Bogos zimmî
50	İstefan veled-i Artin zimmî	Tavukpazarı'nda kapıbaşında	Ayazmakapısı dışında Taş Han'da	Leblebiciler Hanı'nda Sarraf Acı Ladif zimmî
51	Kaspar veled-i Kevork zimmî	Bedestenin Fincancılar kapısında	Valide Hanı'nda	Dakesoğlu Evanes zimmî

52	Kirhor veled-i Minas zimmî (Nikola veled-i Sahak zimmîden kasrıyed)		Evcilerde Değirmen Hanı karşısında Şekerci bitişiğinde	Kanbur Hanı'nda	Vezir Hanı'nda Garabet ortağı Sarraf İstefan veled-i Mıgırdiç zimmî
53	Madenlioğlu Ohannes veled-i Agob zimmî (Bedros veled-i Artin zimmîden kasrıyed)		Sultan Odaları'nda	Sultan Odaları Hanı kapısı içinde hamn yukarısında merdiven başında sol tarafta köşede birinci oda	Yeni Han'da sarraf Aznavuroğlu Aznavur zimmî
54	Filibos veled-i Nigoğos zimmî		Sandal Bedesteni köşesinde	Vezir Hanı'nda	Çarşıda Haflaflarbaşı'nda Sarraf Garabet zimmî
55	Garabet veled-i Kaspar zimmî		Valide Hanı karşısında	Yeni Han'da	Kardeşi Sarraf Aznavuroğlu
56	Acı Mıgırdiç veled-i Garabet zimmî		Balkapanı karşısında	Balkapanı'nda	Leblebiciler Hanı'nda Sarraf Agob zimmî
57	Avrama veled-i Nikola zimmî		Mercan Çarşısı'nda Yaldızlı Han karşısında	Dükkânı bitişiğinde	Ortağı Sarraf Nikola veled-i Avramaki zimmî
58	Aleksan veled-i Boğos zimmî		Sandal bedestenin Çukacılar kapısı karşısında köşesinde	Dükkânı bitişiğinde kargir	Osmaniye kapısının karşısında Sarraf Mardiros zimmî
59	Sahak veled-i Bogos zimmî		Keresteciler karşısında	Dükkânı yakınında Kandilli Han'da	Valide Hanı'nda Sakaoğlu damadı Sarraf Acı Mardiros zimmî
60	Artin veled-i Kapriyel		Dua meydanında	İki bab odası İstanbul Ağası Hanı'nda	Keresteciler karşısında Kandilli Han karşısında Sarraf Sahak veled-i Makos zimmî
61	Sergiz veled-i İgnadiyus zimmî (Mihael zimmîden kasrıyed)		Nalburlar içinde	Değirmen Hanı'nda	Unkapani'nda Sarraf Hamperson ⁹⁵
62	Canik veled-i Simon zimmî		Odunkapısı dâhilinde	Yeni Han'da	Yeni Han'da Sarraf Şarım veled-i Simon

⁹⁵ Ermenice orjinali Hampartsum olabilir.

63	Aleksan veled-i Artin zimmî (Artin veled-i Kirhor zimmîden kasrıyed)		Aksaray'da dört yol ağzında sebil karşısında	Hasan Paşa Hanı'nda	Sarraf Karakâhya Acı Abraham
64	Hamperson veled-i Aslan zimmî (Mikayel zimmîden kasrıyed)		Büyük Karaman'da kapıbaşında dört yol ağzında köşede	Dükkanı üzerinde kargir	Buğdaycılar kapısı'nda sarraf Tamyanos veled-i Filibos zimmî
65	Ohan veled-i Mihael zimmî		Kıtapçılar kapısı karşısında	Hocapaşa Hanı'nda	Vezir Hanı'nda Sarraf Lambek zimmî
66	Hamperson veled-i David zimmî (Agob zimmîden kasrıyed)		Unkapanı dışında	Söz konusu kapı içinde hisar karşısında kahve bitişiğinde bir bab kargir	Sarraf Sergiz veled-i İgnadyus
67	Kirhor veled-i Şirin zimmî (Minas veled-i Kevork zimmîden kasrıyed)		Unkapanı dışında hisar dibinde türbe kapısında	Söz konusu yerde Baklacı Hanı içinde kargir	Unkapanı'nda Sarraf Acı Agob veled-i İstefan zimmî
68	Sergiz veled-i Boğos zimmî		Kapamaçılar köşesinde	Vezir Hanı'nda	Sorguçular Hanı'nda Sarraf Garabet zimmî
69	Yevan veled-i Yorgi zimmî		Silahdar Paşa Hanı kapısında	Yeni Han'da	Alaca Hamamda Sarraf Paskal veled-i Yevan zimmî
70	Abraham veled-i Ohannes zimmî (Yorgaki zimmîden kasrıyed)		Ebniyyeciler köşesinde	Dükkanın üzerinde	Valide Hanı'nda Sarraf Artin veled-i Agob zimmî
71	Manok veled-i Nikefor		Halicılar kapısı içinde	Dükkanı içinde kargir köşesinde Sarraf Aleksan veled-i Boğos zimmî
72	Sergiz veled-i Agob zimmî (Sagem veled-i Simeyon'dan kasrıyed)		Ayazma kapısı dışında	Söz konusu yerde Küçük Taş Han'da	Kapıbaşında Sarraf İstefan veled-i Artin zimmî
73	Simeyon veled-i Todori zimmî		Uzunçarşı'da üç yol ağzı karşısında	Yeni Han'da	Ayasofya'da Sarraf Manok veled-i Yorgi zimmî
Gedikli Gü m ü ş ç ü l e r i n L i s t e s i					
1	Nikola veled-i Dimitri zimmî		Çukur Han yakınında	Değirmen Han'da	Sünbüllü Han'da Sarraf Yani zimmî

2	Agob veled-i Evakım zimmî		Irgatpazarı'nda	Vezir Hanı'nda	Haffaflarbaşı'nda Sarraf Garabet veled-i Gugas zimmî
3	Garabet zimmî (İste'fan veled-i Mıgırdıç zimmîden kasrıyed)		Çarşıda Haffaflar başında	Vezir Hanı'nda	Irgatpazarı'nda Sarraf Agob zimmî
4	Boğos veled-i Markar zimmî		Yeni Han'da sağ tarafa köşede bir bab oda	Aynı yerde büyük bir oda	Kardeşi Sarraf Artin zimmî
5	Arekil veled-i Margos zimmî		Kızıl Maslak'ta	Hasan Paşa Hanı'nda	Hasan Paşa Hanı'nda Sarraf Niğoğos zimmî
6	Ohannes veled-i Dakes zimmî (İste'fan zimmîden kasrıyed)		Esirpazarı kapısında	Yeni Han kapısında	Oğlu Sarraf Sergiz zimmî
7	Acı Tatos ⁹⁶ veled-i Haçadur zimmî (Agob zimmîden kasrıyed)		Ahi Çelebi Mahkemesi yakınında	Silahdar Hanı'nda	Kilit Hanı kapısında Sarraf Sergiz veled-i Mıgırdıç zimmî
8	Ladif veled-i Agob zimmî		Mercanda İmam Ali Hanı'nın kapısı içinde	Leblebiciler Hanı'nda	Leblebiciler Hanı'nda kardeşi Sarraf Ohannes zimmî
9	Mıgırdıç veled-i Gugas zimmî		Simkeşhâne yakınında	Hasan Paşa Hanı'nda	Yeni Han'da Goncağuloğlu Sarraf Mardiros zimmî
10	Mıgırdıç veled-i Boğos zimmî (Arekil zimmîden kasrıyed)		Sandal Bedesteni yakınında	Valide Hanı'nda Mercancılar köşesinde	Valide Hanı'nda Sarraf Haçadur veled-i Mardiros zimmî
11	Mıgırdıç veled-i Filibos zimmî		Çarşıda Haffaflar köşesinde küçük dükkân	Çimili Han'da	Hasan Paşa Hanı'nda Sarraf Evanes zimmî
12	Nikola veled-i Gazar (Mardiros veled-i Matos zimmîden kasrıyed)		Papasoğlu Hanı kapısında	Papasoğlu Hanı'nda	Çukur Han bitişiğinde Sarraf Nikola veled-i Dimitri zimmî
13	Tamyanos veled-i Filibos zimmî (Mardiros veled-i Hamperson zimmîden kasrıyed)		Sultan Bayezid'da Buğdaycılar kapısı karşısında	Dükkânı üzerinde	Karaman'da kapı başında Sarraf Hamperson veled-i Aslan zimmî

⁹⁶ Ermenice orjinali Tateos olabilir.

14	Giragos veled-i Hazar zimmî (Bağdasar veled-i Agob zimmîden kasrıyed)	Sofecular Hami karşısında Yağcı Hami karşısında	Yağcı Hami'nda	Kalcalar Hami karşısında Sarraf Manuk zimmî
15	Evanes veled-i Dakes zimmî	Mercan Han Çarşısı'nda	Valide Hami'nda	Valide Hami'nda Sarraf Kaspar zimmî
16	Sakaoğlu damadı Acı Mardiros zimmî (Acı Matos veled-i Haçadur zimmîden kasrıyed)	Söz konusu gedğin müstakil odası ve dükkânı olmayıp, geçici olarak Valide Hami'nin ipeki kapısı içinde sol tarafa kiralık bir dükkânda çalışmaktadır	Odası kiralık dükkânının karşısında	Çukacılar Hami'nda Madenlioğlu Sarraf Parunak zimmî
17	Paskal zimmî	Uzunçarşı'da	Valide Hami'nda	Kardeşi Sarraf Sonri veled-i Lambek zimmî
18	Agob veled-i İstefan zimmî (Yorgaki veled-i Suluyek zimmîden kasrıyed)	Unkapanı dışında hisar dibinde Yemenici dükkânı bitişiğinde	Baklaoğlu Hami'nda	Unkapanı'nda Sarraf Kirhor veled-i Şirin zimmî
19	Markar veled-i Mardiros zimmî (Barnabi zimmîden kasrıyed)	Sünbüllü Han'da	Sünbüllü Han'da	Valide Hami'nda Sarraf Haçadur veled-i Mardiros zimmî
20	İstefan veled-i Kaspar zimmî	Sultan Bayezid'da Göncüler kapısı bitişiğinde	Odası dükkâm üzerinde	Sarraf Avedis
Esnaf kâhya ve yığıtbaşısı ve lonca ustaları mağrifetiyle ayrı ayrı kefilleri alınarak sarraf gediklerine mülazım itibar olunan sarraf dükkânları				
1	Acı İğna veled-i Mardiros zimmî	Hafrafhâne karşısında		Büyük Karaman'da kapibaşında Sarraf Hamperson zimmî
2	Tekfur veled-i Varteres zimmî	Sultan Mahmud'da Çörekçi karşısında		Mürekkepçiler karşısında Sarraf Evanes zimmî
3	Evanes veled-i Acı Barnabi zimmî	Mürekkepçiler karşısında		Sultan Mahmud'da Çörekçi karşısında Sarraf Tekfur veled-i Varteres zimmî

4	Mıgırdıç veled-i Acı Evanes zimmî		Saraçhâne'de Sepetçi Hanı kapısında	Mercan'da Gözlemeci karşısında Sarraf Sukiyas veled-i Garabet zimmî
5	Acı Evanes zimmî		Simkeşhâne'de sebil bitişiğinde müsteciri İstefan zimmî	Mikraşçılarbaşı'nda Sarraf Kevorik zimmî
6	Kevorik veled-i Kaspar zimmî		Mikraşçılarbaşı'nda köşede	Simkeşhâne'de sebil bitişiğinde İstefan zimmî
7	Çinili Han'da Acı Bedros zimmî		Mercan'da gözlemeci karşısında müsteciri Sukiyas veled-i Garabet zimmî	Saraçhâne'de Sepetçi hanı kapısında Mıgırdıç veled-i Acı Evanes zimmî
8	Filbos veled-i Andon zimmî		Odunkapısı içinde	Yeni Han kapısında müstecir Dimitri veled-i Yorgi zimmî
9	Ohan veled-i Mardiros zimmî		Bitpazarı'nda	Sultan Bayezid'da Sarraf Vasil veled-i Yorgi zimmî
10	Papasoğlu Vasil zimmî		Sultan Bayezid'da Bakırçılar köşesinde	Bitpazarında Sarraf Ohan veled-i Mardiros zimmî
11	Kapriyel veled-i Gazar zimmî		Sandal Bedesteni'nin Zincirciler kapısında	Valide Hamamı köşesinde Sarraf Gazar veled-i Haçadur zimmî
12	Ohan veled-i Nigoğos zimmî		Duhan Gümrüğü'nde karşı köşede	Yaldızlı Han'da Ohannes veled-i Mardiros zimmî
13	Gazar veled-i Haçadur zimmî		Dikilitaş'ta Valide Hamamı bitişiğinde	Sandal bedesteni kapısında Kapriyel veled-i Gazar zimmî
14	Mardiros zimmî		Acemoğlu meydanında	Sarraf Mıgırdıç zimmî

Piyasanın ihtiyaç duyduğu para bozma işini kolaylaştırmak için Galata ve Tophane'de, sarraflar kâhyası, yığıtbaşı ve lonca ustaları mağrifetiyile yerleri belirlenen ve kefilleri alınan 7 adet dükkânda çalışacak gediksiz sarrafların listesi				
1	Agob veled-i Haçadur	Galata'da Karaköy kapısının dışında şerbetçi bitişiğinde	Tophane'de sebil karşısında müsteciri Bogos veled-i İstefan zimmî	
2	Mıgırdıç veled-i Haçadur zimmî	Galata'da Karaköy kapısı içinde Helvacı bitişiğinde müsteciri Misak veled-i Nigoğos zimmî	Karaköy kapısı içinde boyacı karşısında müsteciri Sarraf Kirhor veled-i Nigoğos zimmî	
3	Bağdasar veled-i Kevork zimmî	Galata'da Balıkpazarı kapısı dışında köşebaşında	Azapkapısı dışında köşebaşında Garabet veled-i Sanrik zimmî	
4	Mıgırdıç veled-i Haçadur zimmî	Galata'da Karaköy kapısı içinde boyacı karşısında müsteciri Kirhor veled-i Nigoğos	Karaköykapısı içinde helvacı bitişiğinde Sarraf Misak veled-i Nigoğos	
5	Agob veled-i Mıgırdıç zimmî	Galata'da Azapkapısı dışında köşebaşında müsteciri Garabet veled-i Sanrik zimmî	Galata'da Balıkpazarı kapısı dışında köşe başında Bağdasar veled-i Kevork zimmî	
6	Sergiz veled-i Artin zimmî	Galata'da Karaköy kapısı dışında kapı bitişiğinde müsteciri Gazar veled-i Ağyaze	Tophane'de Boğos veled-i İstefan zimmî	
7	Melkon veled-i Garabet	Tophane'de sebil karşısında müsteciri Boğos veled-i İstefan zimmî	Karaköykapısı'nın dışında şerbetçi bitişiğinde Agob veled-i Haçadur zimmî	

Önemli devlet adamlarının ve büyük vezirlerin hizmetinde müstahdem olan ve çeşitli hantlarda faaliyet gösteren sarraflardan muteber ve mütemevvil olanlarının listesi			
1	Şabcı Boharaki		Bahçekapısı'nda Taş Han'da
2	Hüdaverdioğlu Matos		Yeni Han'da
3	Dakesoğlu Evanes (gedikli)		Valide Hami'nda
4	Ferezli Kirhor (gedikli)		Valide Hami'nda
5	Hüdaverdioğlu Nazaret		Yeni Han'da
6	Tingiroğlu Agob		Valide Hami'nda
7	Aznavuroğlu Garabet (gedikli)	Kardeşi Aznavur	Yeni Han'da
8	Agob (gedikli)	Oğlu Latif	Leblebiciler Hami'nda
9	Karakahya (gedikli)		Taş Han'da
10	Gelgeoğlu Bogos		Hasan Paşa Hami'nda
11	Papasoğlu Sägem		Yeni Han'da
12	Tingiroğlu Oseb		Yeni Han'da
13	Davidoğlu Anlon	Kardeşi Oseb	Yeni Han'da
14	Bağdadlı Haskel		Yeni Han'da
15	Papasoğlu Canik (gedikli)		Yeni Han'da
16	Sabık Valide Sarrafi Haçadur (gedikli)		Valide Hami'nda
17	Katcroğlu Kirhor	Birkaç kişi	Valide Hami'nda
18	Bedros (gedikli)	Artin	Valide Hami'nda

19	Şimantooğlu Rafael			Yeni Han'da	
20	Lambekoğlu Paskal (gedikli)			Valide Hanı'nda	
21	Tingiroğlu Kırkor	Anton		Valide Hanı'nda	
22	Erzurumlu Agob			Yeni Han'da	
23	Markaroğlu Boğos (gedikli)	Kardeşi Artin		Yeni Han'da	
24	Bişmişoğlu Mihael (gedikli)			Yeni Han'da	
25	Cabbarzade Sarrafi Konstantin			Astarcılar Hanı'nda	
26	Helyonoğlu Kanurta			Çukacı Hanı'nda	
27	Sarı Simon oğlu Oseb			Valide Hanı'nda	
28	Sakaoğlu damadı Mardiros (gedikli)			Valide Hanı'nda	
29	Merhum Hasan Paşa Sarrafi ve hala Sarraflar Kâhyası Agob (gedikli)	Artin		Valide Hanı'nda	
	<i>Bunlardan on üç tanesi gedikli sarraflar kısmında da kayıtlıdır.</i>				
Çeşitli hanlarda faaliyet gösteren ve orta halli olan sarrafların listesi					
1	Goncagüloğlu Toros (gedikli)			Yeni Han'da	
2	Haçadur (gedikli)	Kabriyel ve Acı Bağdasar		Yeni Han'da	
3	İstefanoğlu Mıgırdiç (gedikli)			Valide Hanı'nda	
4	Mübayaacıoğlu Abraham (gedikli)			Valide Hanı'nda	

5	Merhum Valide Kalyası sarrafı Markar			Valide Hami'nda	
6	İstefanoğlu Migirdiç			Yeni Han'da	
7	Davidoğlu Melkon			Yeni Han'da	
8	Kapamacıoğlu Evanes (gedikli)			Yeni Han'da	
9	Lambek (gedikli)	Yani		Sümbüllü Han'da	
10	Selanikli Hatem			Sümbüllü Han'da	
11	Sergiz	Artin		Kaşıkçılar Hami'nda	
12	Madenlioğlu Sarraf Parunak (gedikli)			Çukacı Hami'nda	
13	Çırakoğlu Serope			Çukacı Hami'nda	
14	Yanioğlu Artin			Çukacı Hami'nda	
15	Sergis			Tahta Han'da	
16	Papasoğlu Evanes	Musek		Vezir Hami'nda	
17	Papasoğlu Garabet (gedikli)			Vezir Hami'nda	
18	Şışmanoğlu Ohan (gedikli)			Vezir Hami'nda	
19	Papasoğlu Vasil (gedikli)			Vezir Hami'nda	
20	Mumcuoğulları Nigoğos (gedikli)	Evanes		Hasan Paşa Hami'nda	
21	Acı Yorgi			Yaldızlı Han'da	
22	Güzeloğlu Anlob			Sofcular Hami'nda	
23	Kara Mosesoğlu Kevork			Rubiyye Hami'nda	
24	Viçen	Aleksan		Rubiyye Hami'nda	

25	Aznavur Damadı Garabet	Oseb	Yeni Han'da	Yeni Han'da
26	Nigoğosolu Acı Kirhor		Yeni Han'da	Yeni Han'da
27	Damat Ohan		Yeni Han'da	Yeni Han'da
28	Arzuman		Yeni Han'da	Yeni Han'da
29	Mıgırdıç oğlu Manyel		Yeni Han'da	Yeni Han'da
30	Peykanlı Acı Artin (gedikli)	Evanes	Yeni Han'da	Yeni Han'da
31	Helyonoğlu Avramacı		Yeni Han'da	Yeni Han'da
32	Helyonoğlu İsakico		Yeni Han'da	Yeni Han'da
33	Agobcan (gedikli)		Yeni Han'da	Yeni Han'da
34	Peykanlı Kirkor	Sukiyas	Yeni Han'da	Yeni Han'da
35	Yusuf Paşa Sarrafı Mıgırdıç (gedikli)		Çimili Han'da	Çimili Han'da
36	Kasparoğlu Bağdasar		Çimili Han'da	Çimili Han'da
37	Duhanioğlu Bedros		Çimili Han'da	Çimili Han'da
38	Horasancioğlu Evanes		Çimili Han'da	Çimili Han'da
39	Çimili Han'da Agob		Çimili Han'da	Çimili Han'da
40	Acı Kirhor		Çimili Han'da	Çimili Han'da
41	Mıgırdıç		Kaşkçılar Hanı'nda	Kaşkçılar Hanı'nda
42	Giragosolu Garabet		Yeni Han'da	Yeni Han'da
43	Bogos	Bedros	Valide Hanı'nda	Valide Hanı'nda
44	Avramakı veled-i Nikola (gedikli)		Yeni Han'da	Yeni Han'da

45	Suluhanhoğlu Kirkor (gedikli)		Çinili Han'da	
<i>Bunlardan on altı tanesi gedikli sarraflar kısmında da kayıtlıdır.</i>				
Çeşitli hanlardaki odalarda gediksiz faaliyet gösteren ayrı ayrı kefilleri alınmış olan sarraflar				
1	Sarrafcı Evanes	Bedros	Valide Hami'nda	Birbirlerine kefiller
2	Sarraflı İstefan		Valide Hami'nda	Valide Hami'nda sarraf Filibos zimmî
3	Sarrafcı Filibos		Valide Hami'nda	Valide Hami'nda sarraf İstefan veled-i Abraham zimmî
4	Sarrafcı Melkon		Yeni Han'da	Yeni Han'da Kerope veled-i Rast zimmî
5	Sarrafcı Kerope	Sergiz	Yeni Han'da	Yeni Han'da sarraf Melkon veled-i Artin zimmî
6	Sarrafcı Boyacıoğlu Sergiz		Yaldızlı Han'da	Yaldızlı Han'da Agob veled-i Ohan zimmî
7	Sarrafcı Agob		Yaldızlı Han'da	Yaldızlı Han'da Boyacıoğlu Sergiz veled-i Artin zimmî
8	Sarrafcı Tuğlacıoğlu Ohannes	Tuğlacıoğlu Mıgırdiç	Yaldızlı Han'da	Duhan Gümrüğü'nde sarraf Ohannes veled-i Nigoğos zimmî
9	Sarrafcı Nigoğos veled-i İgnadyus	Kaspar	Hasan Paşa Hami'nda	Birbirlerine kefiller
10	Sarrafcı Kirhor		Rubiyye Hami'nda	Rubiyye Hami'nda Sarraf Agob veled-i Artin zimmî
11	Sarrafcı Gönçoğlu Mardiros		Astarçılar Hami'nda	Astarçılar Hami'nda Garabet veled-i Ohannes zimmî
12	Sarrafcı Melkon	Pilibos	Saksıtlı Han'da	Birbirlerine kefiller
13	Sarrafcı Dakar		Zincirli Han'da	Vezir Hami'nda Sarraf Margos ortağı, Garabet veled-i Agob zimmî

14	Sarraf Evanes	İstefan	Çinili Han'da	Birbirlerine kefiller
15	Sarraf Misakoğlu İstefan	Kardeşi	Vezir Hanı'nda	Vezir Hanında sarraf Agob veled-i Melkon zimmî
16	Sarraf Margos	Garabet	Vezir Hanı'nda	Zincirli Han'da Sarraf Dakar veled-i Kirhor zimmî
17	Sarraf Agob		Vezir Hanı'nda	Vezir Hanı'nda Misak oğlu İstefan zimmî
18	Sarraf Artin		Küçük Yeni Han'da	Çinili Han'da Ohannes zimmî
19	Sarraf Totos		Küçük Yeni Han'da	Küçük Yeni Han'da Artin veled-i Garabet zimmî
20	Sarraf Kirhor veled-i Mardiros		Valide Hanı'nda	Karaman'da Sarraf Hamperson zimmî

Gedikli sarraf ve gümüşçüler

93 kişi

Mülazımlar

14 kişi İstanbul'da 7 kişi Galata'da

21 kişi

Muteber ve mutavassıt sarraflar

29 kişi muteber 45 kişi mutavassıt

74 kişi (29'u gedikliler arasında da sayıldığından aslında 45 kişi)

Eskiden perakende odalarda sakin olup micededen kefilleri alınan sarraflar

21 kişi (defterde aslında 20 kişi kayıtlıdır)

TOPLAM

180 (toplam sayı 180 olarak gösterilse de DEFTERDE ismi kayıtlı olan 179 kişi vardır)

1824 TARİHLİ LİSTE⁹⁷

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>
1 Aznavuroğlu Garabet Bazırgan (Sarraflar kahyası)		Yeni Han'da
2 Şabcı Bohoraki		Taş Han'da
3 Dakesoğlu Evanes zimmî		Valide Hanı'nda
4 Hüdaverdioğlu Nazaret zimmî		Yeni Han'da
5 Abraham zimmî		Yeni Han'da
6 Hüdaverdioğlu Matos damadı Agob zimmî		Yeni Han'da
7 Tıngıroğlu Agob zimmî		Valide Hanı'nda
8 Leblebicihanlı Agob zimmî		Leblebiciler Hanı'nda
9 Tıngıroğlu Oseb zimmî		Valide Hanı'nda
10 Davidoğlu Andon zimmî		Yeni Han'da
11 Şimantooğlu Rafael Yahudi		Yeni Han'da
12 Papasoğlu Canik zimmî		Taş Han'da
13 Markaroğlu Boğos zimmî		Yeni Han'da
14 Tıngıroğlu Kirhor zimmî		Valide Hanı'nda
15 Gelgeloğlu Boğos zimmî		Muhsinoğlu Han'da
16 Kalcıoğlu Kirhor zimmî		Valide Hanı'nda
17 Bışmişoğlu Mikael zimmî		Yeni Han'da
18 Uzun Artinoğlu Artin zimmî	Bedros zimmî	Valide Hanı'nda
19 Nıganlı Artin zimmî	Evanes zimmî	Yeni Han'da
20 Kapudanpaşalı Artin zimmî		Valide Hanı'nda
21 Erzurumlu Agob zimmî		Yeni Han'da
22 Sarı Simeyonoğlu Oseb zimmî		Valide Hanı'nda
23 Sakaoğlu damadı Mardiros zimmî		Valide Hanı'nda
24 Lambekoğlu Paskal zimmî		Valide Hanı'nda
25 Elyazoğlu Mıgırdıç zimmî		Çinili Han'da

⁹⁷ 7 Haziran 1824 (9 Şevval 1239), BOA, *HH.d.*, nr. 5924, vr. 151-155; nr. 16649; BOA, *D.DRB.d.*, nr. 164.

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>
26 Eski Valide Sarrafı Mahtur zimmî		Valide Hanı'nda
27 Cezayirli Kirhor zimmî		Valide Hanı'nda
28 Cezayirli Mahtur zimmî		Yeni Han'da
29 Aşnanoğlu Mıgırdıç zimmî		Valide Hanı'nda
30 Selanikli İsak Hatem Yahudi zimmî		Valide Hanı'nda
31 Madencioğlu Parunak zimmî		Çukacılar Hanı'nda
32 Tahtahanlı Sergis zimmî		Sultan Odaları'nda
33 Evanes zimmî	Moses zimmî	Vezir Hanı'nda
34 Goncagüloğlu Toros zimmî		Yeni Han'da
35 Mübayaacıoğlu Abraham zimmî		Valide Hanı'nda
36 Markar zimmî		Valide Hanı'nda
37 İstefanoğlu Mıgırdıç zimmî		Yeni Han'da
38 Davidoğlu Melkon zimmî		Yeni Han'da
39 Cezayirlioğlu Sergis zimmî	Artin zimmî	Kaşıkcılar Hanı'nda
40 Kapamacıoğlu Evanes zimmî		Yeni Han'da
41 Helyonoğlu Kanurta Yahudi		Çukacılar Hanı'nda
42 Hiritmosoğlu Kevork zimmî		Sofcular Hanı'nda
43 Papasoğlu Vasil zimmî		Yeni Han'da
44 Arzuman zimmî		Yeni Han'da
45 Ohan zimmî		Yeni Han'da
46 Viçen zimmî	Aleksan zimmî	Rubiyye Hanı'nda
47 Baloğlu Artin zimmî		Yeni Han'da
48 Nigoğosoğlu Kirhor zimmî		Yeni Han'da
49 Şişmanoğlu Ohan zimmî		Kumru Hanı'nda
50 Mumcuoğlu Nigoğos zimmî	Abraham zimmî	Yeni Han'da
51 Kasparoğlu Bağdasar zimmî		Çinili Han'da
52 Tütüncüoğlu Bedros zimmî		Çinili Han'da
53 Horasancıoğlu Evanes zimmî		Çinili Han'da
54 Güzeloğlu Andon zimmî		Sofcular Hanı'nda
55 Çırakoğlu Serope zimmî		Çukacılar Hanı'nda

	<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkanının Yeri</i>
56	Melkon zimmî		Yeni Han'da
57	İgnadiusoğlu Nigoğos zimmî		Çukacılar Hanı'nda
58	Misakoğlu İstefan zimmî		Kumru Hanı'nda
59	Cefmeoğlu Maksud zimmî		Yeni Han'da
60	Kirhor zimmî	Sükiyas zimmî	Yeni Han'da
61	Cabbarzade Sarrafi Yordan zimmî		Astarcılar Hanı'nda
62	Erzurumlu Andon zimmî		Yeni Han'da
63	Lambek zimmî	Ohan zimmî	Vezir Hanı'nda
64	Helyonoğlu Oromahi Yahudi		Yeni Han'da
65	Acı Nurig zimmî		Hasan Paşa Hanı'nda
66	İnşıtaşoğlu Evakim zimmî		Balkapanı'nda
67	Nigoğosoğlu Sahak zimmî		Taş Han'da
68	Ohanoğlu Nigoğos zimmî		Kaşıkcılar Hanı'nda
69	Sergisoğlu Kirkor zimmî		Yeni Han'da
70	Ohanoğlu İstavri zimmî		Yeni Han'da
71	İstefanoğlu İnşıtaş zimmî		Vezir Hanı'nda
72	Garabetoğlu Mıgırdıç zimmî		Balkapanı'nda
73	Evakimoğlu Agob zimmî		Vezir Hanı'nda
74	Gugasoğlu Mıgırdıç zimmî		Hasan Paşa Hanı'nda
75	Helyonoğlu İsakho Yahudi		Yeni Han'da

1835 TARİHLİ LİSTE⁹⁸

Hazine-i Âmire'ye taahhüdlere cari olan sarrafların isimleri

	<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânlarının Yeri</i>
1	Papasoğlu Canik (sarraflar kahyası)		Yeni Han'da
2	Hüdaverdioğlu Nazaret zimmî		Yeni Han'da
3	Bişmişoğlu Mikael zimmî		Yeni Han'da
4	Uzun Artinoğlu Artin zimmî		Valide Hanı'nda
5	Davidoğlu Oseb zimmî		Yeni Han'da
6	Papasoğlu Maksud zimmî		Yeni Han'da
7	Tingiroğlu Artin zimmî		Valide Hanı'nda
8	Kasparoğlu Bağdasar zimmî		Valide Hanı'nda
9	Kürkçühanlıoğlu Bedros zimmî		Valide Hanı'nda
10	Kalcıoğlu Kirhor zimmî		Valide Hanı'nda
11	Şimantooğlu Rafael Yahudi		Yeni Han'da
12	Madencioğlu Parunak zimmî		Yeni Han'da
13	Peykanlıoğlu Evanes zimmî		Yeni Han'da
14	Sakaoğlu Damadı Mardiros zimmî		Valide Hanı'nda
15	Markar zimmî		Valide Hanı'nda
16	Aznavuroğlu Garabet		Yeni Han'da
17	Cezayirlioğlu Sergiz ve oğlu Mıgırdıç		Çinili Han'da
18	Horasancioğlu Evanes		Çinili Han'da
19	Moses zimmî	Evanes zimmî	Vezir Hanı'nda
20	Tingiroğlu Evanes zimmî		Yeni Han'da
21	Selanikli İshak Hayim Yahudi		Sünbüllü Han'da

⁹⁸ 14 Ekim 1835 (21 Cemaziyelahir 1251), BOA, *HH.d.*, nr. 5924, vr. 160b-167a; BOA, *D.DRB.d.*, nr. 140, s. 1-6; BOA, *MAD.d.*, nr. 8151, s. 14-17; nr. 8287, s. 48-50; Halil Köse, *140 Numaralı Darphane Defterine Göre (H. 1251- 1260/1836-1845) Osmanlı Devleti'nde Sarraflar*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, dan. Şevket Kamil Akar, İstanbul 2010, s. 19-25.

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânlarının Yeri</i>
22 İstefanoğlu Mıgırdıç zimmî		Yeni Han'da
23 Damad Ohannes zimmî		Yeni Han'da
24 Arzuman zimmî (Yiğitbaşı)		Yeni Han'da
25 Sarı Simevonoğlu Oseb zimmî		Valide Hanı'nda
26 Güzeloğlu Artin zimmî		Rub'iyye Hanı'nda
27 Margosoğlu Bedros zimmî		Sofcular Hanı'nda
28 Papasoğlu Hazar ⁹⁹ zimmî		Muhsinoğlu Han'da
29 Ohanoğlu İstavri zimmî		Yeni Han'da
30 Ferezli Kirhor zimmî		Valide Hanı'nda
31 Misakoğlu Misak zimmî		Kumru Hanı'nda
32 Nikola zimmî (Yiğitbaşı)		Yeni Han'da
33 Mumcuoğlu Nigoğos zimmî	Abraham Yahudi	Küçük Yeni Han'da
34 Gelgeloğlu Artin zimmî		Muhsinoğlu Han'da
35 Dakesoğlu Mıgırdıç zimmî	Karnik zimmî	Kaşıkçılar Hanı'nda
36 Haçaduroğlu Artin zimmî	Mardiros zimmî	Valide Hanı'nda
37 Aşnanoğlu Boğos zimmî		Valide Hanı'nda
38 Leblecihanlıoğlu Evanes zimmî		Leblebeciler Hanı'nda
39 Abramoğlu Kevork zimmî	Garabet zimmî	Yeni Han'da
40 Esmeroğlu Evanes zimmî	Boğos zimmî	Çinili Han'da
41 Tophaneli Artin zimmî		Yeni Han'da
42 Gölmeoğlu Kazar zimmî		Vezir Hanı'nda
43 İnşitaş yeğeni Simeyon zimmî		Yıldız Hanı'nda
44 Kirhor zimmî	Agob zimmî	Rub'iyye Hanı'nda
45 Dereoğlu Yordan zimmî		Sünbüllü Han'da
46 Antonoğlu Sava zimmî		Yeni Han'da
47 Cabbarzade Sarrafi Yakof zimmî		Astarcılar Hanı'nda
48 Simeyonoğlu Hazar zimmî		Yeni Han'da
49 Yorgi zimmî	Garabet zimmî	Yeni Han'da

⁹⁹ Ermenice orijinali Ğazar olabilir.

	<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânlarının Yeri</i>
50	Martaçoğlu Yorgi zimmî	Vasil zimmî	Yıldız Hanı'nda
51	Beğlikçioğlu Agob zimmî		Vezir Hanı'nda
52	Kirhor zimmî	Avedis zimmî	Çinili Han'da
53	Misakoğlu Agobcan zimmî		Yeni Han'da
54	Mübayaacıoğlu Bağdasar zimmî		Yeni Han'da
55	Acı İstefanoğlu Oseb zimmî		Yeni Han'da

Hazine-i Âmire'ye taahhüdlere cari olmayan sarrafların isimleri

1	Erzurumlu Agob zimmî		Yeni Han'da
2	Kirhor zimmî	Sukiyas zimmî	Yeni Han'da
3	Helyonoğlu İsakoha zimmî		Yıldız Hanı'nda
4	İgnadusoğlu Nigoğos zimmî		Çukacılar Hanı'nda
5	Acı Nigoğosoğlu Kirhor zimmî		Yeni Han'da
6	Sergizoğlu Kirhor zimmî		Yeni Han'da
7	Papasoğlu Vasil zimmî		Vezir Hanı'nda
8	Acı Norik zimmî		Vezir Hanı'nda
9	Elyazoğlu Kerobe zimmî	Evanes zimmî	Yıldız Hanı'nda
10	Uzamacıoğlu Darihon zimmî		Kalcılar Hanı'nda
11	Kapamacıoğlu Kirhor zimmî		Yeni Han'da
12	Goncagüloğlu Melkon zimmî	Bağdasar zimmî	Yeni Han'da
13	Paskaloğlu Evakim zimmî		Yeni Han'da
14	Şişmanoğlu Agob zimmî		Vezir Hanı'nda
15	Kapudanpaşalıoğlu Sergiz zimmî	Evanes zimmî	Vezir Hanı'nda
16	Antonoğlu Evanes zimmî		Yeni Han'da
17	İlimeoğlu Matos zimmî		Yeni Han'da
18	Peykanlı Haçadur zimmî		Yeni Han'da
19	Pazencioğlu Evanes zimmî		Valide Hanı'nda
20	Acı İstefanoğlu Evanes zimmî		Yeni Han'da
21	Aznavuroğlu Mikael zimmî		Yeni Han'da
22	Acı Aleksanoğlu Agob zimmî	Artin zimmî	Yeni Han'da

	<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânlarının Yeri</i>
23	Esbak Kahyaoğlu Agob zimmî		Yıldız Hanı'nda
24	Salioğlu Margos zimmî	Garabet zimmî	Vezir Hanı'nda
25	Emirzeoğlu İstefan zimmî		Çukacılar Hanı'nda
26	Agob zimmî	Biraderi Mıgırdıç zimmî	Muhsinlioğlu Han'da
27	Alacacıoğlu Kevork zimmî		Küçük Yeni Han'da
28	Boyacıoğlu Avedis zimmî	Aleksan zimmî	Yıldız Hanı'nda
29	Papasoğlu çırağı Zaharya		Yeni Han'da
30	Papasoğlu Nikola zimmî		Yeni Han'da
31	Dimyooğlu Merker zimmî		Yıldız Hanı'nda
32	Acı Aleksanoğlu İstefan	Melkon zimmî	Yeni Han'da
33	Enmeloğlu Yevan zimmî		Yıldız Hanı'nda
34	Maniloğlu Garabet zimmî	Evanes zimmî	Yeni Han'da
35	Hamamcıoğlu Kaspar zimmî	Garabet zimmî	Yeni Han'da
36	Peykanlı Filibos zimmî	Sergiz zimmî	Yeni Han'da
37	İstefanoğlu Yeğeni Evanes zimmî	Sergiz zimmî	Yıldız Hanı'nda
38	Suluhanlıoğlu Mikael zimmî		Yeni Han'da
39	Hatemoğlu İstefan zimmî		Yeni Han'da
40	Kapudanpaşalioğlu Aleksan zimmî	Oseb zimmî	Yeni Han'da
41	Mirasyedioğlu Sergiz zimmî		Vezir Hanı'nda
42	Bahçivanioğlu Avedis zimmî	Kevork zimmî	Yeni Han'da
43	İstefan zimmî		Çinili Han'da
44	Kirhor zimmî	Arakil zimmî	Yeni Han'da
45	Ankaralı Artin zimmî		Küçük Yeni Han'da

1751 Tarihli Koltuk Sarrafları Listesi¹⁰⁰

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>
1	Temur zimmî	Odunkapısı dışında
2	Sergiz zimmî	Pirinççiler'de
3	Aleksan zimmî	Eminönü'nde
4	Dimitri	Gümrük karşısında
5	Nikon	Paşakapısı yakınında
6	Sebun	Paşakapısı yakınında
7	Bedros	Paşakapısı yakınında
8	Haçadur	Paşakapısı yakınında
9	Evanes	Aydınoğlu Tekkesi yakınında
10	Giragos	Sultan Camii yakınında
11	Papasoğlu	Cağaloğlu yakınında
12	Gazar	Pazarbaşı Çarşısında
13	Haçok	Bitpazarı'nda
14	Fezeros	Mağramcılar'da
15	Senehri	Nişancı'da
16	Garabet	Langa'da
17	Magos	Mahmutpaşa yakınında
18	Alon	Balatkapısı'nda
19	Dakes	Balatkapısı dışında
20	Avedik	Tamgakapısı'nda
21	Boğos	Cündî Meydanı'nda
22	Bedros	Atmeydanı başında
23	Kalos	Zorpilav'da
24	İsmi kaydedilmemiş	Zorpilav'da
25	Kevork	Ayasofya'da
26	Ariton	Ayasofya'da
27	Herit	Samatya'da
28	Andon	Samatya içinde

¹⁰⁰ 21 Mayıs 1751(25 Cemaziyelahir 1164), BOA, *D.DRB.d*, nr. 164.

<i>Adı</i>	<i>Ortağının Adı</i>	<i>Dükkânının Yeri</i>	
29	Ohan	Samatya'da	
30	İsmi kaydedilmemiş	Eyüp'te	
31	İsmi kaydedilmemiş	Eyüp'te	
32	Giragos	Saraçhane'de	
33	Mihael	Laleli Çeşme'de	
34	İsrayel	Aksaray'da	
35	Dimitri	Peykhâne'de	
36	Gazar	Sarigez'de	
37	Alon	Simkeşhâne'de	
38	Evakim	Kadırğa Limanı'nda	
39	Estal	Kumkapı'da	
40	Ariton	Acıhamam yakınında	
41	Bedros	Fener içinde	
42	Mardiros	Balat Fırını yakınında	
43	Sergiz	Sultan Selim'de	
44	Anderya	Karagümrük'te	
45	Nikeğos	Kitapçılarbaşı'nda	
46	Asvador	Terziler Karhânesi'nde	
47	İnşitaş	Şekerciler içinde	
48	Kirkor	Bahçekapısı içinde	
49	Bedros	Bahçekapısı içinde	
50	Haçadur	Buğdaycılar kapısında	
51	Sergiz	Gedikpaşa'da	
52	Yorgi	Çardakönü'nde	
53	Agnazar	Aleksan ve Bedros	Esirpazarı yakınında
54	Nazeri	Evakim	Terlikçilerbaşı'nda
55	ismi kaydedilmemiş		Ayasofya'da
56	İnşitaş		Mahmutpaşa'da

EK II

Haçok zımmîye babasınının mahlûl sarraflık gediğinin tevcîhi¹⁰¹

Berâ-yı tasarruf-kerden gedik-i sarraflık der-mukâbele-i bâb-ı hân-ı Zincirli be-nâm-ı Haçok veled-i Gazar zımmî ki pîş-ezin gedik-i mezbûr der-tasarrufu-ı Gazar zımmî bûd ve mesfûr Gazar mürd ve gedikeş be-veledeş mesfûr Haçok zımmî tevcîh şode fermûde el-vakı' der sene 1178 ber-müceb-i memhûr i'lâm-ı Raif İsmail Efendi Nâzır-ı Darbhâne-i Âmire der-kenar ve bâ-fermân-ı âlî fi 28 Cemâziye'l-âhir sene 1178 ve bâ-fermân-ı şerîf.

be-nâm-ı

Haçok veled-i Gazar zımmî

*Acıçeşme'de Merdisi Evanes zımmî kefilidir
Hasan Paşa Han'nda Kırkor ilhâkdir*

Nizâm-ı cedîd'e dâhil olan sarrâfândan Zincirli Hân kapısı karşısında sâkin mesfûr sarraf Gazar mürd olub mutasarrıf olduğu gedüğü mahlûl olmağla kethudâ ve yiğitbaşı ve ihtiyar ustaları ma'rifetleriyle gedik-i merkûm mürd-i mesfûrun mahlûlünden oğlu Haçok nâm zımmîye şurût-ı cedidelerine mürâ'ât eylemek üzre tevcîh ve yedine sûret verilmek bâbında hâlâ Darbhâne-i Âmire Nâzır-ı Raif İsmail Bey Efendi i'lâm itmeğın gedik-i mezbûr mesfûr Gazar zımmînın tasarrufunda olduğu ve el-yevm dükkânlarda ve hânlarda sâkin olan sarrâfân ve gümüşçü ve mülâzımlarının nizâm-ı atıkları mücebince Baş-muhâsebe'de mukayyed olduğu vecih üzre yetmiş iki nefer gedikli sarrafan ve on sekiz nefer gümüşçü ve mülâzımı olub biraz müddetten berü içlerine ecânibden kimesne duhûl itmeleriyle nizâmlarına hâlel gelüb bu defa müceddeden nizâmı fermân-ı âlî buyurulmağla kethudâları ve yiğitbaşları ve ihtiyârları ma'rifetleriyle birbirlerine kefil olmak üzre yetmiş üç nefer esâmi tahrîr ve on sekiz nefer gümüşçü tertîb eyledükleri defterleri mücebince çarşuda ve

¹⁰¹ 26 Aralık 1764 (2 Receb 1178), BOA, MAD.d, nr. 9994, s. 176.

dükkânlarda ve hanlarda odalarında sâkin olub cizyedâr ve mültezimlere ve Devlet-i Aliyye'ye sadâkat ve istikâmet üzre hıdmet ve içlerine ecânibden kimesneyi duhûl itdürmeyüb ve ibâdullâhın havâ'ic-i zarûriyyelerinden olan akçe tebdîli husûsuna bir türlü müzâyaka göstermeyüb ve kalbzen ve kuyumcu ve simkeş koltuklarına ve taşra götürenlere ve ka'ide-i kadîme muhâlif sâ'ir kimesnelere bir dirhem zer u sîm bey' u furûht itmeyüb tedârik eyledükleri zer u sîmi Darbhâne-i Âmire'ye değer-i bahâsıyla getürmek ve envâr'ı nukûdun sağ ve sahîhini alub ve i'tâ ve içlerinde hilâf-ı nizâm hareket iderleri olur ise kendüleri ahz ve Darbhâne-i Âmire nâzırı ma'rifetiyle hükkâma teslim eylemek ve içlerinden birisi mürd olur ise gedüğü mahlûl olanların gedüğü mu'temed ve mütemevvil kimesneye cümle esnâf ittifâkları ile verilmek ve Darbhâne-i Âmire nâzırı nezâret eyleyüb te'dîbi iktiza idenlerini muhkem te'dîb eylemek ve işbu şurût mugâyiri hareketden ictinâb ve şefe'at ve recâ ile mu'temed ve mütemevvil olmayanlara sarraflık ve gümüşçülük gedüğü verilmemek ve fimâ-ba'd hâric-ez-defter dükkânlarda ve hanlarda ve odalarda sâkin olub sarrâfan umûruna müdâhale idenlerin muhkem haklarından gelünmek üzre esnâf-ı merkûm kethudâları ve yiğitbaşları ve ihtiyâr ustaları ma'rifetiyle birbirlerine kefil olarak tertîb eyledükleri defterlerinde mestûr olan esâmilerden viregel-dükleri iştirâ bedellerin mâh be-mâh edâ eylemek şartıyla yetmiş üç nefer gedükli sarrâfan ve yigirmi neferi dahi tedârik eyledükleri zer u sîmi değer-i bahâsıyla Darbhâne-i Âmire'ye teslim eylemek ve ba'de'l-yevm mülâzımlarına i'tibâr olunmamak şartıyla gümüşçü olmak ve hâric-ez defter olanlar sarrâflık ve gümüşçülük umûrlarına müdâhale eylememek şartıyla ber-müceb-i defter-i cedîd cümlesi Başmuhasebe'ye kayd ve yedlerine bâ-telhîs ve fermân-ı âlî sûret verildiği der-kenâr olundukda i'lâmı mücebince tevcîh ve yedine sûret vermek bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağın mücebince gedik-i merkûm mürd-i mesfûrun mahlûlünden oğlu mesfur Haçok zimmînin tasarrufiyçün yedine sûret verilmiştir

fi 2 Receb sene 1178

صافان

مصطفى

حاجي شير

عبدالرحمن

ياسف غباي

دقاش اغلي

اواديه

ديار اغلي

يشوه

كورخام

ياقوالقاي

اوشترغو

اوانوبين

سكوي
۱۲
۱۲
۲۴

“İSTANBUL’S MONEYCHANGERS”

Abstract

İstanbul sarrafs had a distinctive place among the coterie of sarrafs who are the indispensable actors of Ottoman economic system. Since their activities had a direct effect on monetary and financial system, they had to be kept under control permanently. Therefore, they were grouped under a systematic organization in late XVII. century by giving gedik. The number of them which was twelve initially increased after a while. There were almost no muslim among them who took gedik, but non-muslim Armenians had a great dominance. Sarrafs were maintaining their commercial activities in Grand Bazaar and in the other khans in that region where was the main trade center of İstanbul. In this paper, I will focus on these sarrafs' organization, relations with the state, ethnical and religious structure and location in the city. Furthermore, I will offer some documents to reader in the supplements of the article supporting my evaluations about the issue. The most important ones among these documents are the lists prepared as a result of 14 interventions made to Sarraf Guild between the years 1691-1835. These sarrafs' identity, their districts of activity and the numbers of them and many other points become clear through these documents.

Keywords

Money-Changer's Licence (Sarraf's gedik), Runaway sarraf, Giving order, The Imperial Mint, Armenian, Grand Bazaar.